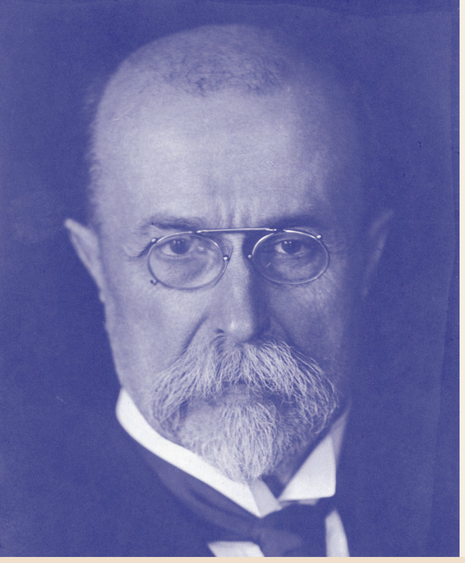

Tomáš Garrigue Masaryk

1850—1937

Ačkoli pocházel z chudých poměrů, dostalo se Masarykovi kvalitního vzdělání na gymnáziích v Brně a ve Vídni a posléze na Vídeňské univerzitě. Česká společnost jej začala vnímat poté, co v roce 1882 nastoupil v Praze na nově zřízenou českou Karlo-Ferdinandovu univerzitu. Svými přednáškami z filozofie a sociologie si okamžitě získal popularitu v řadách studentů. Masaryk ovšem své působení neomezoval pouze na akademickou půdu. Pokládal za přirozené účastnit se veřejného života a vyjadřovat se k soudobým společenským tématům. V polovině osmdesátých let razantně vkročil do společenského povědomí kritikou pravosti Královédvorského a Zelenohorského rukopisu. Na sklonku století se pak neváhal postavit dobovým antisemitským předsudkům a navzdory většinovým náladám se veřejně zastal Leopolda Hilsnera, podezřelého z domnělé rituální vraždy.

Veřejná angažovanost Masaryka logicky vedla do světa politiky. Spolu s názorově spřízněnými kolegy (tzv. realisty) navázal kontakt s mladočeskou stranou. V roce 1891 byl zvolen jak do poslanecké sněmovny říšské rady, tak poslancem českého zemského sněmu. Pro neshody s programem a taktikou mladočechů v parlamentech ale na oba mandáty po dvou letech rezignoval. V předválečné politice byl Masaryk více solitérem, který se jen neochotně podřizoval stranické disciplíně a v přesvědčení o nezpochybnitelnosti svých zásad bral nerad ohledy na politické taktizování. Na přelomu století založil vlastní realistickou stranu, za níž byl zvolen roku 1907 a 1911 poslancem říšské rady. Mandátu byl zbaven pro neomluvenou nepřítomnost v roce 1917.

Vypuknutí světové války znamenalo pro Masaryka výzvu k novému promýšlení české otázky v dramaticky se měnících mocenských poměrech Evropy. Na sklonku roku 1914 definitivně opustil Rakousko-Uhersko a v zahraničí začal prosazovat myšlenku samostatného českého státu. Spolu se svými spolupracovníky Edvardem Benešem a Milanem Rastislavem Štefánikem rozvíjel myšlenku spojení českého a slovenského národa v jednom státě.

Jako první československý prezident utvářel Masaryk vážnost tohoto úřadu. Během počátečních měsíců jeho mandátu byly vyjasněny prezidentské kompetence, jež jsou v základních konturách s tímto úřadem spojeny dodnes. K prosazování politických cílů Masaryk využíval nejen ústavou stanovené pravomoci, ale především své renomé a rovněž neformální vlivy, ať už přes spojence v jednotlivých politických stranách, či s pomocí tzv. skupiny Hradu. Velká část veřejnosti Masaryka vnímala až idealisticky, jako nadstranickou osobnost povznesenou nad pragmatickou každodenní politickou praxi. K budování Masarykova kultu přispěla i volba místa jeho úřadování, tradičního sídla českých panovníků. Masaryk představoval živoucí symbol nového státu.

1918

T. G. Masaryk byl zvolen prezidentem již 14. listopadu 1918 na první schůzi Revolučního Národního shromáždění 1. Tu v jejím úvodu řídil budoucí první československý premiér Karel Kramář: *„Dynastie habsbursko-lotrinská ztratila všechna práva na trůn český (Tak jest! Výborně! Potlesk). A my, svobodni a volni prohlašujeme, že náš stát československý jest svobodnou Československou republikou (Výborně! Sláva!). A abychom doplnili všechno to, pak prosím Vás, abyste prvním prezidentem Československé republiky zvolili Tomáše Masaryka (Výborně! Sláva! Potlesk). Prohlašuji tedy profesora dra. Tomáše G. Masaryka jednohlasně zvoleným prezidentem Československé republiky.“*

Sám Masaryk se volby neúčastnil, byl ještě v zahraničí. Do Prahy se vrátil až 21. prosince 1918 2. A zamířil přímo do Thunovského paláce, kde složil slib 3. Přivítal ho předseda Revolučního Národního shromáždění František Tomášek: *„Pane prezidente! Způsobem triumfálním, tak jako dosud ještě nikoho, vítal Vás na cestě Prahou český lid. […] A teď jste přišel mezi nás sem, do staroslavné síně, jež byla svědkem tolika památných projevů, ale jež nezažila dne slavnějšího nad den dnešní.“*

Poslanci po složení prezidentského slibu povstali, zapěli hymnu, dlouze tleskali a bouřlivě volali: *„Nazdar!“* První prezidentovo poselství si poslanci vyslechli druhý den na Pražském hradě 4.

1920

Další prezidentská volba se konala 27. května 1920 v Rudolfinu, v sídle Poslanecké sněmovny Národního shromáždění 5. T. G. Masaryk stál o potvrzení ve funkci nově zvoleným parlamentem, ve kterém už zasedali zástupci národnostních menšin. Německé nacionální strany navrhly jako protikandidáta senátora Augusta Naegleho, pro něhož hlasovalo 61 zákonodárců 6. Několik hlasů obdrželi i představitelé krajní levice Alois Muna a Antonín Janoušek, ačkoliv ani oficiálně nekandidovali 7. Když Masaryk přišel do Rudolfina skládat slib, vítaly ho nejenom výkřiky *„sláva, sláva, sláva,“* ale také odpor některých německých zákonodárců, kteří (kromě sociálních demokratů) ze sálu odešli.

1927

Na prvního československého prezidenta se nevztahovalo ustanovení, že se může stát hlavou státu pouze dvakrát po sobě 8. Proto mohl být Masaryk volen i o sedm let později, 27. května 1927. Atmosféra v sále Rudolfina 9 byla napjatá, průběh volby narušovali výkřiky komunisté, kteří protestovali proti uvěznění svého kolegy Nikolaje Sedorjaka. Výsledek byl velmi těsný, bez podpory německé sociální demokracie by pravděpodobně Masaryk prezidentský úřad neobhájil 10. Získal jen o 13 hlasů více, než bylo ke zvolení nutné. Příjezd Masaryka z Pražského hradu za doprovodu ministerského předsedy Antonína Švehly a předsedů obou komor parlamentu Jana Malypetra a Mořice Hrubana a slavnostní složení slibu sledovala jen část zákonodárců 11, neboť po oznámení výsledku volby opustili sál zástupci některých německých stran i komunisté. Jejich kandidát, senátor Václav Šturc, získal 54 hlasů 12.

1934

Naposledy se T. G. Masaryk účastnil prezidentských voleb 24. května 1934 13. Čtyřiaosmdesátiletému politikovi se totiž nepodařilo získat dostatečnou podporu pro kandidaturu Edvarda Beneše, jehož považoval za svého nejlepšího nástupce. Volbu opět poznamenaly výkřiky a skandování hesel komunistických poslanců, avšak vítězství Masaryka bylo tentokrát zcela jasné. Získal přes 78 % odevzdaných hlasů 14, zatímco nepřítomný komunistický kandidát Klement Gottwald jen 9 % 15. Špatný zdravotní stav znovuzvoleného prezidenta se projevil i při inauguraci. Těžko se vyrovnával s novinkou prezidentského slibu – dosud si hlava státu vystačila se slovem „slibuji“, nyní se od ní čekalo přednesení celého slibu 16. A to se ukázalo jako velká obtíž. Nemocného Masaryka, kterého trápily mimo jiné problémy se zrakem, zradila paměť a text slibu si nechal napovídat 17. Bylo evidentní, že do čtvrtého funkčního období vstupuje člověk, jemuž vysoký věk a zdravotní stav budou vykonávání prezidentské funkce čím dál víc komplikovat.

Vůbec poprvé proběhla volba nového československého prezidenta na Pražském hradě v prostorách Vladislavského sálu 18 a přilehlých místnostech. Slavnostnímu aktu tak mohlo být přítomno přes 800 diváků z řad diplomatů, novinářů i veřejnosti 19. Pro tyto účely bylo zapotřebí značných stavebních úprav 20, na nichž se podílela řada firem. Financování celé akce mělo na starost Ministerstvo veřejných prací a Poslanecká sněmovna.

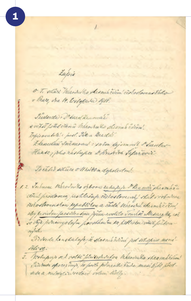
1

2

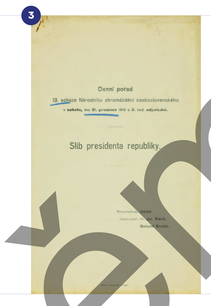

3

4

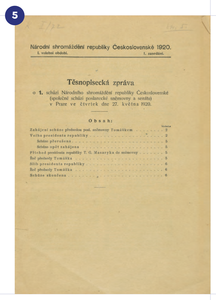

5

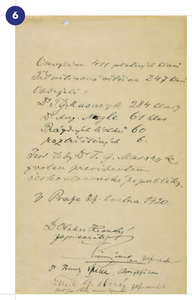
6

7

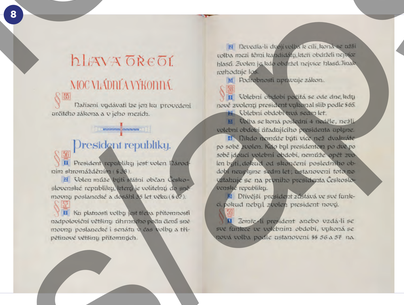

8

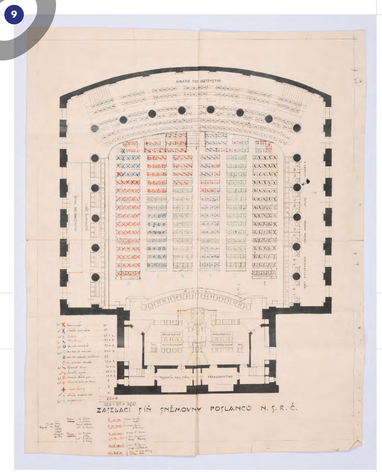

9

10

11

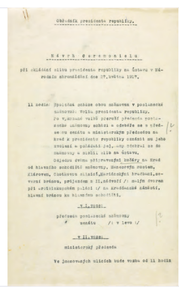

12

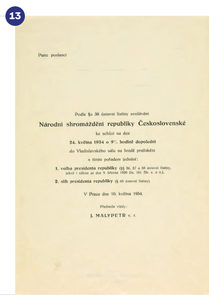

13

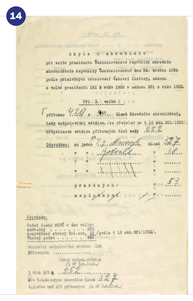
14

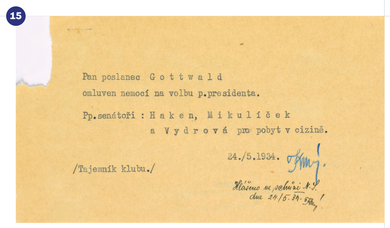

15

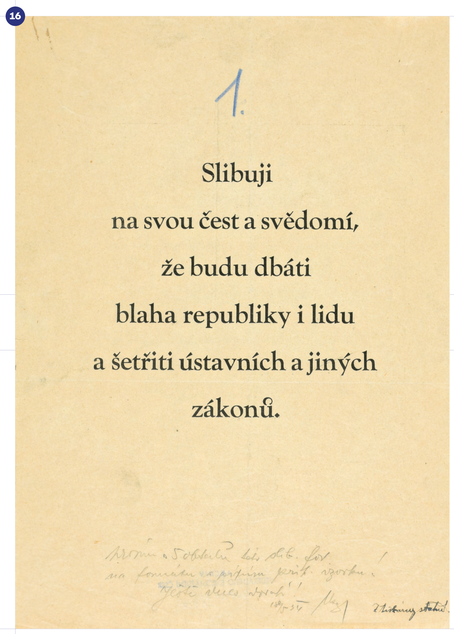

16

17

18

19

20

Archiv Poslanecké sněmovny
www.psp.cz/kps/cos

Edvard Beneš

1884—1948

„Bez Beneše bychom republiku neměli,“ říkával T. G. Masaryk. Edvard Beneš se prací v zahraničním odboji za první světové války výrazně zasloužil o vznik Československa. Ostatně také proto má i on „svůj“ zákon. V roce 2004 se parlament usnesl: „Edvard Beneš se zasloužil o stát.“ Přesto postava E. Beneše vzbuzuje kontroverzní hodnocení a reakce – zejména pak jeho kroky v letech 1938 a 1948.

Po vzniku Československa Beneš z pozice ministra určoval směřování zahraniční politiky nového státu. Jeho budoucnost postavil na půdorysu versailleského mírového systému a spojeneckých dohod.

S Benešovým nástupnictvím po Masarykovi se počítalo již při tvorbě ústavy v roce 1920, která pro prezidenta paradoxně stanovila věkovou hranici 35 let, oproti věkové hranici pro senátora (45 let) značně nízkou. Nakonec byl ale Beneš hlavou státu zvolen až v roce 1935, kdy se Masaryk ze zdravotních důvodů úřadu prezidenta vzdal.

Po přijetí mnichovského diktátu v září 1938 Beneš abdikoval a odletěl do zahraničí, kde napnul veškerý svůj diplomatický um k zneplatnění Mnichova. Na diplomatickém poli slavil úspěch. Už za války se Beneš začal pomyslně vypořádávat s německou menšinou, rýsovaly se plány na odsun Němců z Československa. Po zklamání z postoje letitých spojenců během mnichovské krize se Beneš obracel k Moskvě.

E. Beneš byl během období třetí republiky lidmi uctíván jako symbol návratu demokracie. Nicméně obnovena tehdy byla jen hrstka politických stran, a Beneš tak stál u okleštění demokratické soutěže. Demokratické politiky Beneš nejvíce zklamal svými kroky v únoru 1948, kdy komunistům otevřel dveře k nastolení totalitního režimu.

1935

Necelý rok a půl po posledním zvolení se T. G. Masaryk rozhodl ze zdravotních důvodů abdikovat. Za nástupce doporučil svého dlouholetého spolupracovníka E. Beneše, ten ale zdaleka nebyl pro všechny přijatelným kandidátem. To platilo nejen pro opozici, ale i pro část nejsilnější koaliční strany, agrárníků, kteří chtěli postavit vlastního kandidáta. Jejich nabídku nakonec přijal renomovaný vědec a profesor botaniky Bohumil Němec. Zkušený diplomat Beneš však neponechal volbu náhodě a dojednal si podporu napříč politickým spektrem. Volba se konala 18. prosince 1935 (1). Vladislavský sál a Stará sněmovna byly pro tuto příležitost speciálně vyzdobeny (2). Společnou schůzi obou komor parlamentu řídil předseda Poslanecké sněmovny Jan Malypetr, který v úvodu přednesl oslavnou řeč na odcházejícího prezidenta Masaryka: *„Prezident Masaryk dal svému lidu vše, co měl a co mohl. To zavazuje. Mohu jej jistě s plným souhlasem vás všech, kteří představujete zde suverénní lid, ubezpečiti, že zůstaneme věrni zásadám jeho státnické moudrosti.“*

Poslanci a senátoři, usazení ve třech blocích, předem obdrželi přesné pokyny (3), obálku s volebními lístky (4), celulózovou podložku a tužku (5). Ačkoliv B. Němec svoji kandidaturu těsně před volbou stáhl, někteří poslanci ho přesto volili a dostal 24 hlasů (6). Benešovo vítězství však bylo nezpochybnitelné. Obdržel 340 ze 440 hlasů a hlasovali pro něj jak komunisté, tak Hlinkova slovenská ľudová strana.

1945

Benešovo úsilí o obnovení předmnichovské mezinárodněprávní situace a o uznání, že jeho abdikace byla vynucená, a tedy neplatná, slavilo úspěch. Po sedmi letech se tak vrátil do vlasti oslavován jako prezident. Jeho prezidentský mandát mělo stvrdit Prozatímní Národní shromáždění 28. října 1945. Jednokomorový parlament se sešel v Rudolfinu (7), které bylo během okupace přestavěno na koncertní sál (8). Byl přednesen návrh poslanců Fierlingera, Gottwalda, Šrámka, Zenkla, Lettricha, Širokého a dalších (9) na potvrzení prezidenta Beneše ve funkci až do řádných prezidentských voleb. Poslanci tento návrh jednomyslně schválili povstáním (10). Následoval příjezd prezidenta z Pražského hradu (11) a jeho poselství k přítomným poslancům (12).

1946

Jedním z prvních úkolů v květnu 1946 zvoleného československého parlamentu byla volba prezidenta republiky. Jediným kandidátem Národní fronty byl úřadující prezident a pravděpodobně nikdo nepochyboval o jeho znovuzvolení. Prezidentská volba se 19. června 1946 konala opět na Pražském hradě (13). Interiér Vladislavského sálu byl však přestavěn, jak dokládají plány zasedacího pořádku (14) i spory o to, kdo bude přestavbu hradit (15). Přítomno bylo 298 z 300 poslanců i řada hostů a novinářů (16). Schůzi zahájil předseda Ústavodárného Národního shromáždění Antonín Zápotocký emočně vypjatým projevem, který zakončil slovy: *„Ať vždy jen lid svobodnou volbou rozhoduje o své vládě a představitelích! Ať již nikdy hrubá bota cizáckých vetřelců neposkvrní půdu těchto starobylých sálů, ať věčně vlaje nad celou naší vlastí vítězná vlajka naší národní jednoty i svobody!“* Samotná volba a sčítání hlasů proběhly velmi rychle. Po necelé tři čtvrtě hodině od zahájení schůze bylo konstatováno, že byl jednomyslně zvolen Edvard Beneš (17). Ten čekal na výsledek volby ve své kanceláři a následně se dostavil do sálu a vykonal zde ústavou předepsaný slib (18). Poté se s předsedou parlamentu Zápotockým, předsedou vlády Fierlingerem, ministrem vnitra Noskem a určenými úředníky odebral do Staré sněmovny, aby zde písemně stvrdil prezidentský slib (19). Po ukončení schůze se na třetím hradním nádvoří konala přehlídka čestné roty a bylo vypáleno 21 dělových salv. Následovala slavnostní jízda prezidenta v doprovodu předsedy vlády Prahou, při níž byl nadšeně zdraven davy lidí (20). Na Staroměstském náměstí se účastnil další vojenské přehlídky a položil věnec k hrobu neznámého vojína (21). Ústavodárné Národní shromáždění předalo prezidentovi Benešovi slavnostní pergamenovou listinu stvrzující jeho volbu (22).

1
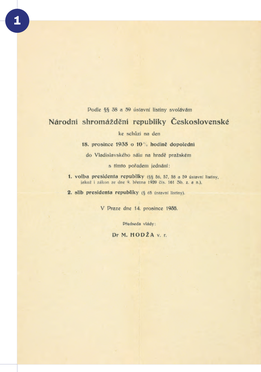

2

3

4

5
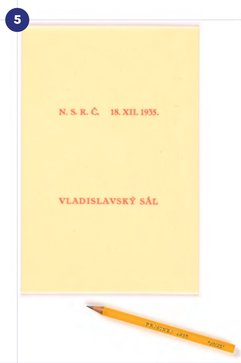

6

7

8

9
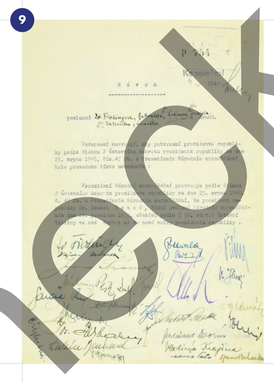

10

11

12
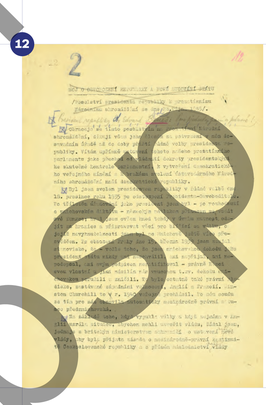

13
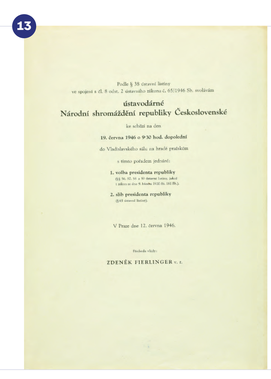

14
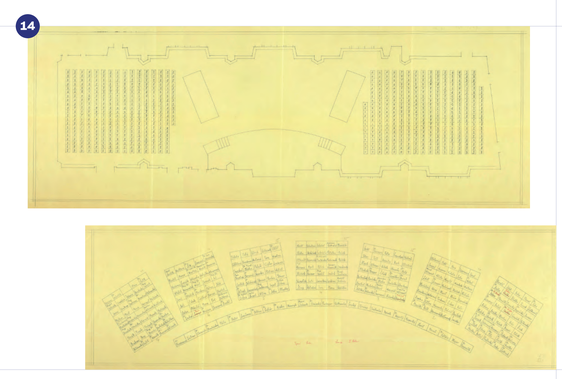

15
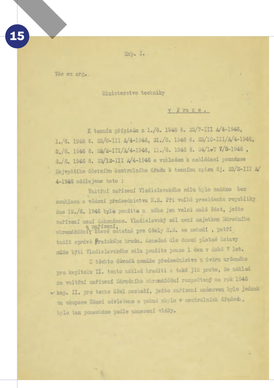

16

17
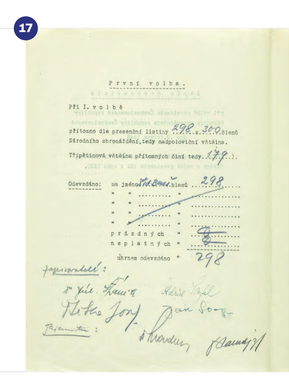

18

19
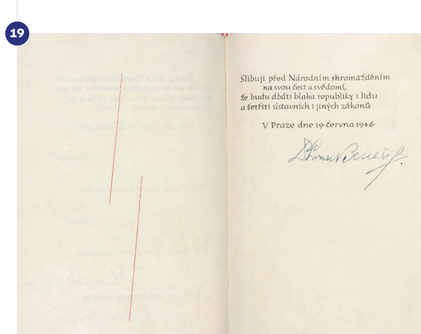

20

21

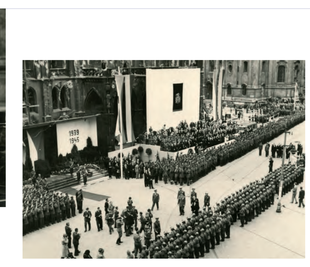

22
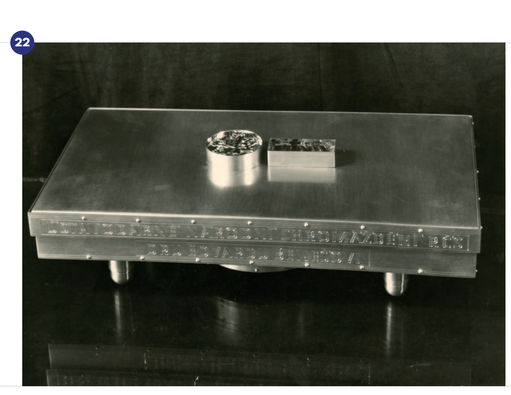

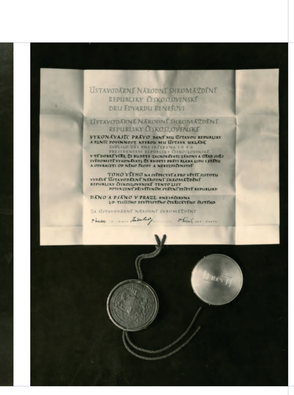

Archivní poslanecké sněmovny
www.psp.cz/eng/sites/archiv

Emil Hácha

1872—1945

Osudový rok 1938 – nebýt Mnichova a abdikace prezidenta Beneše, zapsal by se Emil Hácha do historie jako uznávaný právník a prezident Nejvyššího správního soudu či jako překladatel románu *Tři muži ve člunu*. Na konci listopadu 1938 byl ale tehdy šestašedesátiletý právník místo odchodu do důchodu zvolen prezidentem republiky. Nástup do této funkce bral do značné míry jako oběť pro svůj národ.

Druhá republika, v jejímž čele E. Hácha stanul, ale neměla dlouhého trvání. Dne 14. března 1939 odjel Hácha do Berlína, kde v noci ze 14. na 15. března podlehl brutálnímu nátlaku Adolfa Hitlera a podvolil se okupaci. Mezitím už byl oznámen vznik samostatného Slovenského státu. Protektorát Čechy a Morava byl vyhlášen výnosem A. Hitlera 16. března 1939.

V Protektorátu se Emil Hácha ocitl ve svízelné situaci. Snažil se vycházet s říšským protektorem Konstantinem von Neurathem, zároveň ale byl ve spojení i s Edvardem Benešem a domácím odbojem. Za úlitby okupantům se pokoušel získávat ústupky pro český národ – například propouštění českých vězňů, třeba zatčených studentů.

Zlom přišel spolu se zastupujícím říšským protektorem Reinhardem Heydrichem. Odbojové organizace byly potlačovány, zatčen a popraven byl premiér Alois Eliáš. Po atentátu na Heydricha teror vůči českému národu ještě zesílil. Háchův zdravotní stav se tehdy prudce zhoršil, což významně omezilo jeho další působení v úřadě.

V květnu 1945 byl Hácha zatčen a převezen do pankrácké vězeňské nemocnice, kde 27. června 1945 zemřel. Nedostal tak šanci obhájit se před soudem a byl později často líčen jako kolaborant a zrádce. Příběh Emila Háchy ale ukazuje, že dějiny nejsou jen černobílé.

1938

Mnichovský diktát uzavřel kapitolu první republiky. Zklamání a rozčarování z vynuceného odstoupení pohraničí společností silně rezonovalo, hledali se viníci rozvratu, tisk se radikalizoval. Prezident Beneš abdikoval 5. října 1938 (1) a o sedmnáct dnů později emigroval do Velké Británie. Tradiční politické strany zanikly. Národní shromáždění přijalo zákony o autonomii Slovenské krajiny i Podkarpatské Rusi.

Nový prezident se hledal mimo politické kruhy. V úvahu přicházeli diplomati, vědci či podnikatelé. Kancelář Národního shromáždění obdržela například několik návrhů na kandidaturu Jana Antonína Bati či herce Zdeňka Štěpánka (2). Předseda Strany národní jednoty Rudolf Beran však nakonec přišel s návrhem oslovit právníka Emila Háchu. Pro Háchu to bylo obtížné rozhodnutí, neboť se chystal do penze a nikdy nebyl členem žádné politické strany. O prezidentský úřad nestál, ale nechal se přesvědčit. Národní shromáždění se k jeho volbě sešlo v jednacím sále Rudolfina 30. listopadu 1938 (3)(4). Schůzi řídil předseda Poslanecké sněmovny Jan Malypetr, po jeho levici byl předseda Senátu František Soukup (5). Jednání se účastnila vláda v čele s ministerským předsedou generálem Janem Syrovým a představitelé autonomních vlád – předseda slovenské vlády Jozef Tiso a ministr Július Revay z Podkarpatské Rusi (6). Vzhledem k schválenému zákonu o autonomii Slovenské krajiny se volba tentokrát lišila. Hlasovací lístky slovenských poslanců byly označeny černým razítkem (7) a sčítaly se zvlášť, neboť i u nich potřeboval kandidát dosáhnout většiny. Z celkem 312 zákonodárců jich 272 hlasovalo pro Emila Háchu (8), jeden z hlasovacích lístků nesl jméno brigádního generála Otakara Zahálky, toho času velitele Vojenské akademie v Hranicích na Moravě (9). Po přerušení schůze odjel předseda vlády Syrový do budovy Nejvyššího správního soudu na Hradčanech oznámit Háchovi výsledek volby (10). Společně pak zamířili do Rudolfina, kde nového prezidenta uvítal předseda sněmovny Malypetr slovy (11):

„Pane prezidente! Národní shromáždění zvolilo Vás dnes se vzácnou jednomyslností prezidentem republiky. Stalo se to po událostech, které nikdy nevymizejí z paměti současníků a které budou – doufejme – nám i budoucím výstražným důkazem skutečnosti, že život národů nevyvíjí se z náhodné souhry okolností, nýbrž ze správného pochopení a hodnocení vlastního jich významu a dosažitelných možností jak v životě národa samého, tak v soužití s národy ostatními.“

Následovala výzva ke složení slibu (12), který poté Hácha stvrdil podpisem ve slavnostním provedení ústavy z roku 1920 (13).

Před Rudolfinem následně vykonal první přehlídku čestné roty (14), po níž se za doprovodu předsedy vlády Syrového a představitelů autonomních vlád Tisa a Revaye vydal Křižovnickou ulicí přes Karlův most na Pražský hrad (15). Zde byla připravena přehlídka Hradní stráže (16). V reprezentačních prostorech Pražského hradu se nový prezident se svým doprovodem rozloučil (17).

Při organizaci volby narážela Kancelář Národního shromáždění na řadu nesnází. Dokládá to například pokus o řešení nesplnitelného požadavku slovenské vlády na vyvěšení slovenské vlajky na budově parlamentu v den volby (18) či zápisky tajemníka Poslanecké sněmovny Jana Říhy z průběhu volby: *„Nebylo zařízeno avízo z Nejvyššího správního soudu, odkud měl prezident vyjeti, přestávka byla příliš dlouho (20 min) na tak krátkou cestu, proto prezident musel čekati, než se sněmovna usadila. Rozhlas selhal naprosto, poněvadž zachytil a rozhlasem šířil různé výroky na prezidiální tribuně, které nebyly určeny veřejnosti, spíše kompromitovaly.“* (19)

(1)

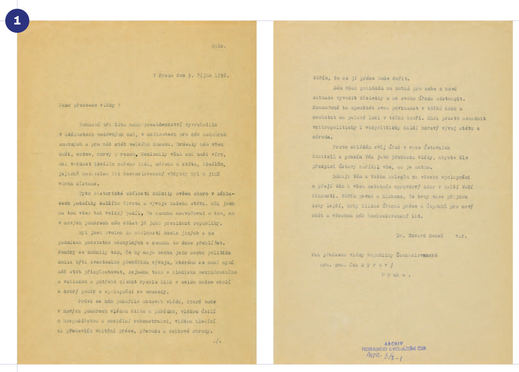

(2)

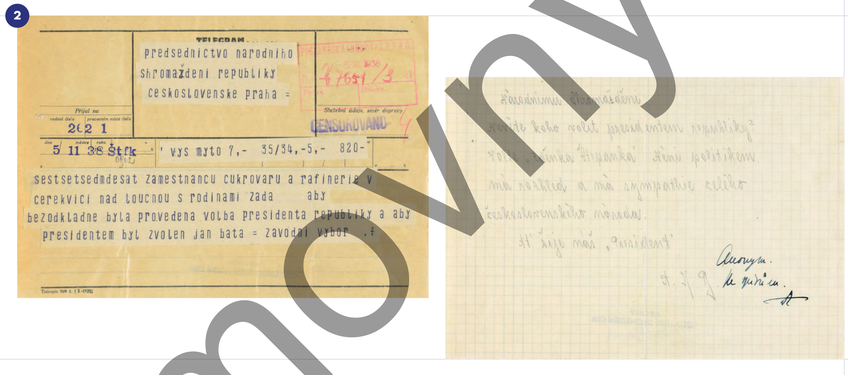

(3)

(4)

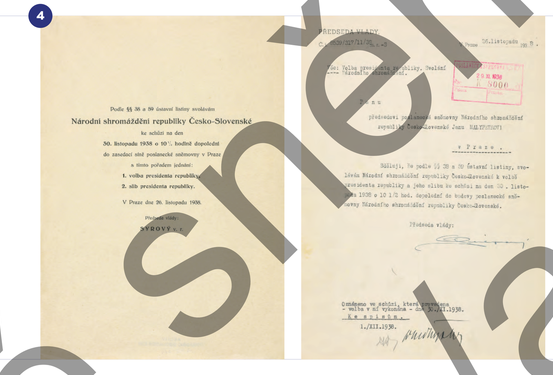

(5)

(6)

(7)

(8)

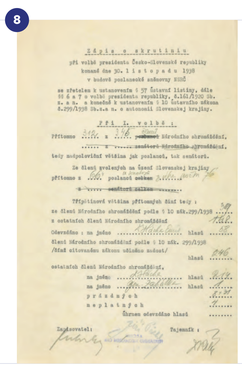

(9)

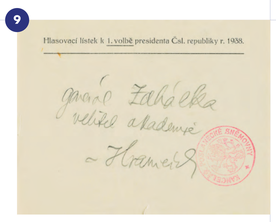

(10)

(11)

(12)

(13)

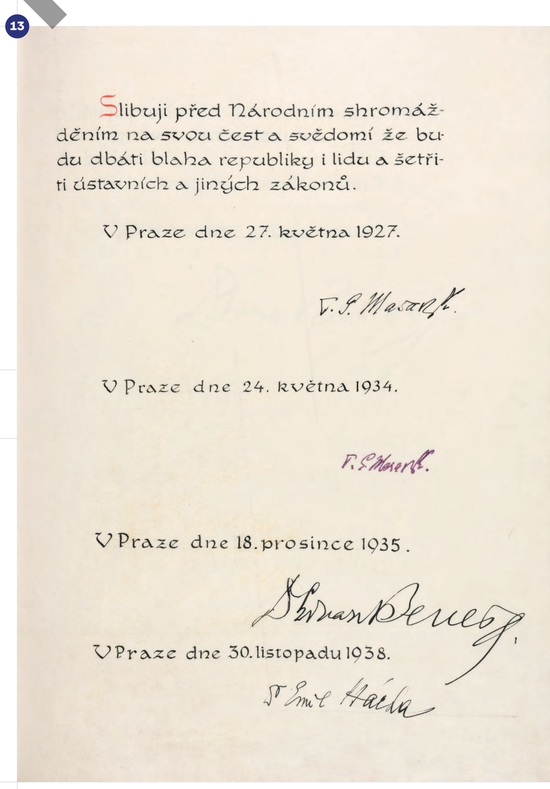

Slibuji před Národním shromážděním na svou čest a svědomí že budu dbáti blaha republiky i lidu a šetřiti ústavních a jiných zákonů.

V Praze dne 27. května 1927.

T. G. Masaryk

V Praze dne 24. května 1934.

T. G. Masaryk

V Praze dne 18. prosince 1935.

Edvard Beneš

V Praze dne 30. listopadu 1938.

Dr Emil Hácha

(14)

(15)

(16)

(17)

(18)

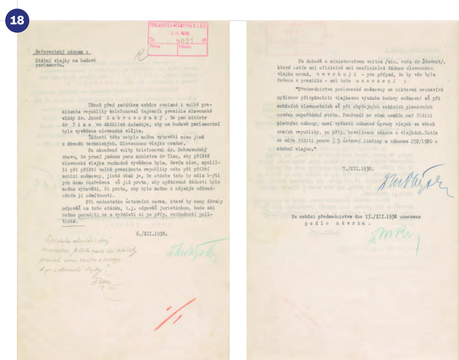

(19)

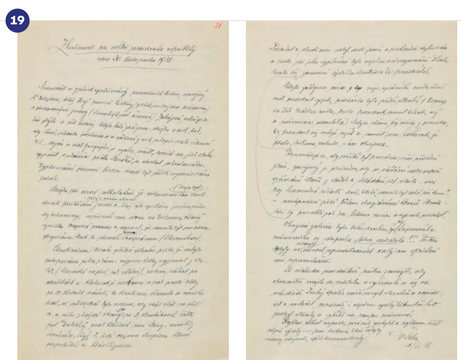

archivní kopie sněmovny
www.psp.cz/kps/app

Klement Gottwald

1896—1953

„My jsme stranou československého proletariátu a naším nejvyšším revolučním štábem je skutečně Moskva. A my se chodíme do Moskvy učit, víte co? My se od ruských bolševiků do Moskvy chodíme učit, jak vám zakroutiti krk. A vy víte, že ruští bolševici jsou v tom mistry!“ Slova tehdejšího poslance Klementa Gottwalda z prosince 1929. Komunisté během své vlády ovšem likvidovali nejen domnělé či skutečné ideologické odpůrce, ale brzy sáhli i do vlastních řad.

K. Gottwald se záhy po vyučení truhlářem začal angažovat v komunistické straně. Stal se poslancem a už za první republiky neúspěšně kandidoval na prezidenta. Po mnichovském diktátu odešel do Sovětského svazu. Po válce se vrátil domů jako místopředseda vlády a předseda Národní fronty – místo premiéra přenechal Zdeňku Fierlingerovi, který ale šel Gottwaldovi už tehdy na ruku. Sám se premiérského postu dočkal po volbách v roce 1946.

Únorový převrat roku 1948 otevřel Gottwaldovi cestu na Hrad. Edvard Beneš totiž odmítl podepsat novou ústavu a raději abdikoval. Éra Klementa Gottwalda se nesla ve znamení vykonstruovaných politických procesů, represí vůči odpůrcům režimu, ale nakonec i vůči některým komunistickým funkcionářům. Vznikaly tábory pro režimu nepohodlné lidi, probíhalo tažení proti církvi i kolektivizace zemědělství.

Sovětského vůdce J. V. Stalina přežil K. Gottwald jen o pár dní. Jeho pohřeb v březnu 1953 byl velkolepý, neboť ještě panovala doba kultu osobnosti. Balzamované Gottwaldovo tělo bylo po vzoru Lenina a Stalina až do roku 1962 vystaveno v Národním památníku na pražském Vítkově.

1948

Poprvé Klement Gottwald kandidoval na prezidenta už v roce 1934 (1). Proti Masarykovi však neměl šanci, získal pouhých 38 hlasů. Do dějin se ale komunisté tehdy přece jen zapsali, a to skandováním: *„Ne Masaryk, ale Lenin!“* Kvůli stejně nazvanému letáku, který přímo vyzýval k ozbrojenému povstání, byl o měsíc později Gottwald spolu s dalšími poslanci KSČ zbaven imunity a byl na ně vydán zatykač na základě zákona na ochranu republiky. Gottwald se musel skrývat a vedení KSČ rozhodlo o jeho odjezdu do Sovětského svazu. Do Československa se mohl vrátit až po prezidentské amnestii, která byla přislíbena za komunistické hlasy pro Edvarda Beneše v prezidentské volbě v roce 1935.

Po druhé světové válce byla situace diametrálně odlišná. Z trestně stíhaného buřiče se stal vůdce nejsilnější strany v zemi a předseda vlády. Kult Gottwaldovy osobnosti byl úspěšně budován od roku 1945, a tak bylo předem jasné, kdo odstupujícího prezidenta Beneše v úřadě nahradí.

Slavnostní schůze k volbě prezidenta se za přítomnosti diplomatického sboru, manželek ministrů a dalších hostů konala v nově zrekonstruovaném Vladislavském sále 14. června 1948 (2). Dle pokynů pro členy Národního shromáždění se počítalo s hlasováním pomocí lístků, avšak realita byla jiná (3). Schůzi zahájil předseda Národního shromáždění Oldřich John projevem (4), jenž pouze potvrdil očekávané: *„A proto (máme zvolit) muže, který by v sobě spojil všechny nejdůležitější a nejlepší znaky této země, tohoto lidu a této doby. Dělníka, který v čele dělnické třídy a s ní zvítězil, dělníka, který v čele dělnické třídy a s ní sjednotil všechen pracující lid Československa ve městech i na vesnicích a který spojil Čechy a Slováky navždy v jediném státě. Dělníka, který v čele všech pracujících našeho státu vybuduje spravedlivou socialistickou republiku Československou. Socialistického prezidenta socialistické republice!“*

Formalitám bylo učiněno zadost přečtením jediného poslaneckého návrhu na prezidentskou kandidaturu (5). A protože ho podalo více než 100 poslanců, hlasovalo se podle zákona č. 152/1948 z 12. června 1948 aklamací. Výsledek byl jednoznačný, všech 298 poslanců zvedlo ruku pro Klementa Gottwalda (6). On sám se volby neúčastnil, ač mohl jak z pozice předsedy vlády, tak poslance. Schůze byla přerušena a Gottwaldův příchod přivítán dlouhotrvajícím potleskem (7).

Po úvodním slovu předsedy parlamentu a provolání slávy *„Ať žije na věky naše drahá a krásná Československá republika! Ať žije prezident republiky Klement Gottwald!“* byl právě zvolený prezident požádán o položení pravice na novou ústavu a složení slibu v novém znění (8).

Podpis slibu se uskutečnil za přítomnosti předsedy Národního shromáždění Oldřicha Johna, náměstka předsedy vlády Antonína Zápotockého a ministra vnitra Václava Noska v prostorách Staré sněmovny (9). Zde Gottwaldovi jako první gratulovaly ke zvolení jeho manželka a dcera (10). Poté, co pozdravil shromážděné publikum na nádvoří Pražského hradu (11) a zhlédl přehlídky čestných rot armády a Sboru národní bezpečnosti (12), vstoupil Gottwald do Svatovítské katedrály (13). „První dělnický prezident“ si zde paradoxně nechal sloužit arcibiskupem Josefem Beranem slavnostní Te Deum (14). Neopomněl ani navštívit hrob neznámého vojína na Staroměstském náměstí (15). V pozdním odpoledni pak z Pražského hradu přednesl svůj první prezidentský projev: *„Máme demokracii, v níž všichni pracující lidé tvoří jednu rodinu a to, jak jsem již řekl, od prezidenta až do posledního pracujícího občana. Takovou máme dnes novou československou lidovou demokracii. A nevyměníme ji už za nic na světě, za žádnou čočovici, i když by byla napoprvé sebelíp maštěná!“*

archivní kopie sněmovny
www.psp.cz/kps/archiv

Antonín Zápotocký

1884—1957

Vyučený kameník byl synem Ladislava Zápotockého, jednoho z průkopníků dělnického hnutí u nás. Účastnil se organizování kladenské stávky v roce 1920 a několik měsíců pak strávil ve vězení, z něhož jej dostala amnestie prezidenta T. G. Masaryka. Od dvacátých let se angažoval v komunistické straně, jejímž byl i generálním tajemníkem. Po vyhlášení Protektorátu se snažil, podobně jako mnozí jiní komunisté, uprchnout do Sovětského svazu. Byl ale zatčen a dlouhá léta vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen.

Když se vrátil domů, byly už hlavní funkce mezi komunistickými straníky rozděleny. Po válce se tak Zápotocký stal předsedou Ústřední rady odborů. V roce 1946 byl nakrátko zvolen předsedou Národního shromáždění, řídil prezidentskou volbu a do jeho rukou složil slib staronový prezident Edvard Beneš. O dva roky později obsadil po Klementu Gottwaldovi křeslo předsedy vlády a v roce 1953 i úřad na Hradě. Již jako prezident v předvečer měnové reformy v témže roce ujišťoval: *„Naše měna je pevná a měnová reforma nebude. Všechno jsou to fámy, které šíří třídní nepřátelé.“* Za pár hodin poté přišla rána, která lidi připravila o životní úspory. Proti protestům státní moc tvrdě zakročila. Opomenout nelze ani Zápotockého zodpovědnost za politické procesy.

Záhy po zvolení prezidentem začal mocenský zápas Zápotockého s prvním tajemníkem ústředního výboru KSČ Antonínem Novotným, který byl však díky podpoře Moskvy silnějším politickým hráčem. Prezidentem Zápotocký přesto zůstal až do své smrti v roce 1957. V československé historii jako jediný zastával jak funkci předsedy parlamentu, tak předsedy vlády i prezidenta.

1953

Ještě na samém počátku padesátých let se počítalo s tím, že nástupcem Klementa Gottwalda na Pražském hradě bude druhý muž strany, Rudolf Slánský. Ten byl ale zatčen, v rámci zinscenovaného politického procesu s komunistickými představiteli odsouzen a v roce 1952 popraven.

Týden po nečekané smrti prezidenta Gottwalda se sešlo předsednictvo KSČ, které na svém zasedání jednomyslně doporučilo dosavadního předsedu vlády Antonína Zápotockého jako jediného vhodného kandidáta. Současně byl odmítnut návrh na zrušení prezidentského úřadu a jeho nahrazení funkcí předsedy rady ministrů po vzoru Sovětského svazu a dalších komunistických států.

Předseda Národního shromáždění Oldřich John svolal schůzi Národního shromáždění na sobotu 21. března 1953 (1) do prostor Vladislavského sálu, tradičního místa prezidentské volby. Sál byl rozdělen na dvě části. Přední byla vyhrazena pro poslance, vládu a zaměstnance Kanceláře Národního shromáždění a Kanceláře prezidenta republiky. V zadní části, určené pro diplomaty a ostatní hosty, bylo vytvořeno přibližně 500 míst k sezení a 200 míst ke stání (2)(3)(4).

Předseda O. John zahájil schůzi v pravé poledne. Po krátkém úvodu a schválení pořadu si vzal slovo člen ústředního výboru KSČ a budoucí předseda vlády Viliam Široký, který krátkým projevem plně podpořil Zápotockého volbu: *„Ústredný výbor Komunistickej strany Československa a ústredný akčný výbor Národného frontu doporučujú preto súdruha Zápotockého na funkciu prezidenta Republiky československej v hlbokom presvedčení, že bude verným strážcom a pokračovateľom diela Klementa Gottwalda a na čele nášho štátu zabezpečí ďalšie úspešné napredovanie k socializmu.“*

Samotná volba byla provedena podle zákona č. 152/1948 z 12. června 1948 pouze zdvižením ruky, neboť krátce před zahájením schůze obdržel předseda John společný návrh 251 poslanců na volbu dosavadního předsedy vlády a poslance Antonína Zápotockého (5). Pro návrh se nakonec vyslovilo všech 271 přítomných poslanců (6). Nato byla schůze na 13 minut přerušena, aby mohl být nově zvolený prezident, který vyčkával mimo Pražský hrad, o svém jmenování zpraven. Následně se dostavil do Vladislavského sálu, kam vešel společně s tajemníkem Národního shromáždění Jozefem Kováčikem za bouřlivého potlesku a zvuků fanfár z Libuše ve 12 hodin 31 minut (7). Posléze složil Antonín Zápotocký s pravicí položenou na Ústavu Československé republiky prezidentský slib: *„Slibuji na svou čest a svědomí, že budu konat své povinnosti v duchu lidově demokratického zřízení podle vůle lidu a v zájmu lidu, dbát blaha republiky a šetřit ústavních i jiných zákonů.“* (8) Za dlouhotrvajícího potlesku předseda O. John nově zvolenému prezidentovi pogratuloval a společně se členy předsednictva vlády, ministrem vnitra, generálním tajemníkem Národního shromáždění a zástupcem Kanceláře prezidenta republiky se vydali do Staré sněmovny, kde Zápotocký vlastnoručním podpisem stvrdil prezidentský slib ((9) – zleva A. Novotný, tajemník Kováčik, V. Široký, J. Dolanský, A. Zápotocký a O. John). Za bouřlivého aplausu všech zúčastněných a provolání *„Sláva! – Ať žije soudruh Zápotocký!“* prezident opustil i se svým doprovodem prostory sněmovny a Vladislavského sálu. Po volbě čekala na Zápotockého v doprovodu ministra národní obrany Alexeje Čepičky tradiční vojenská přehlídka na III. hradním nádvoří (10) a setkání s vládou, předsednictvem Národního shromáždění a diplomatickým sborem v prostorách prezidentských pokojů.

Jako prezidentu Československé republiky zanikl Antonínu Zápotockému dnem jeho zvolení poslanecký mandát a téhož dne také jmenoval na uvolněný post předsedy vlády Viliama Širokého. (11)

(1)

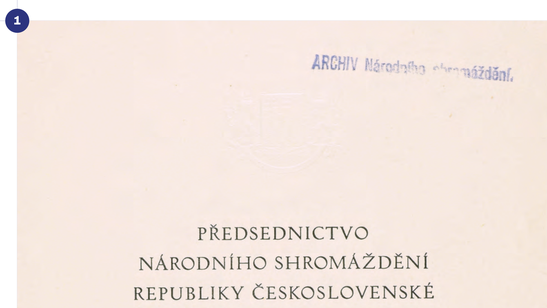

ARCHIV Národního shromáždění.

PŘEDSEDNICTVO
NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
VÁS ZVE
NA PLENÁRNÍ SCHŮZI
NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ,
JEŽ JE SVOLÁNA K VOLBĚ
PRESIDENTA REPUBLIKY
ČESKOSLOVENSKÉ
NA DEN 21. BŘEZNA 1953 NA 12 HOD.
DO VLADISLAVSKÉHO SÁLU
NA HRADĚ PRAŽSKÉM

PŘEDSEDA NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ
Dr OLDŘICH JOHN

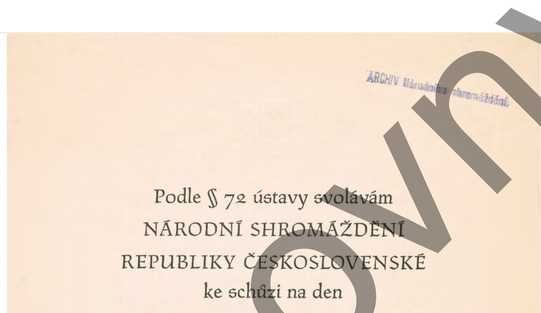

ARCHIV Národního shromáždění.

Podle § 72 ústavy svolávám
NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
ke schůzi na den
21. BŘEZNA 1953 O 12. HODINĚ
do Vladislavského sálu na Hradě pražském
s tímto pořadem jednání:
1. VOLBA PRESIDENTA REPUBLIKY
(§§ 67, 68, 69 a 72 ústavy, jakož i zákon
ze dne 12. června 1948, č. 152 Sb.)
2. SLIB PRESIDENTA REPUBLIKY
(§ 75 ústavy).
V Praze dne 20. března 1953.
Předseda Národního shromáždění:
Dr Oldřich John v. r.

(2)

(3)

ÚŘEDNÍ PRŮKAZ č. 29
ke vstupu do Vladislavského sálu
dne 21. března 1953
Jméno František Soukup
č. obč. průkazu 93 03 07/043
KANCELÁŘ NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ

(4)

VSTUPENKA
do Vladislavského sálu na Hradě Pražském
na schůzi Národního shromáždění
dne 21. března 1953 o 12. hod.
pro
K STÁNÍ
Vchod z třetího nádvoří
Místo zaujměte do 11'30 hod.

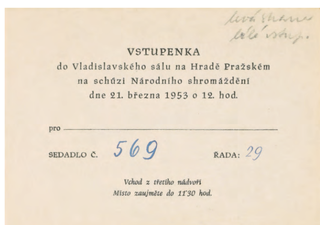

VSTUPENKA
do Vladislavského sálu na Hradě Pražském
na schůzi Národního shromáždění
dne 21. března 1953 o 12. hod.
pro
SEDADLO Č. 569 RADA: 29
Vchod z třetího nádvoří
Místo zaujměte do 11'30 hod.

(5)

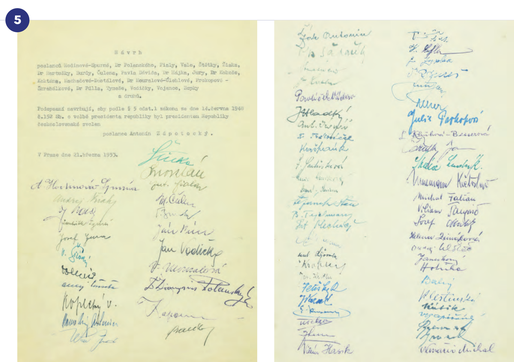

(6)

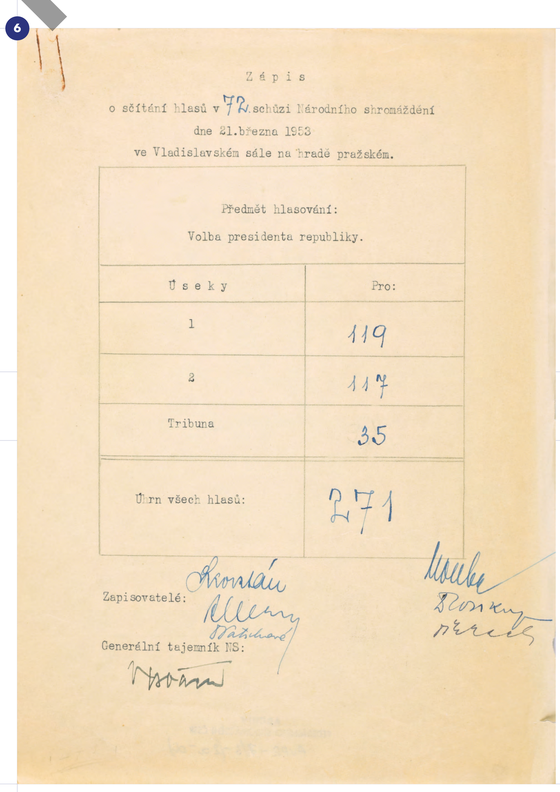

Zápis
o sčítání hlasů v 72. schůzi Národního shromáždění
dne 21. března 1953
ve Vladislavském sále na hradě pražském.

Předmět hlasování:
Volba presidenta republiky.

Úseky	Pro:
1	119
2	117
Tribuna	35
Úhrn všech hlasů:	271

Zapisovatelé:
Generální tajemník NS:

(7)

(8)

(9)

(10)

(11)

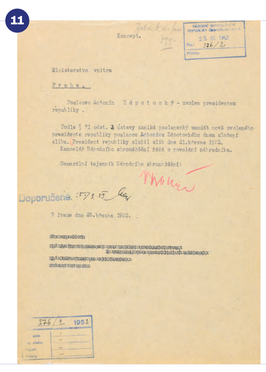

Ministerstvo vnitra
Praha.
Doporučeně
V Praze dne 21. března 1953.

Archivní sněmovny
www.psp.cz/kps/aps

Antonín Novotný

1904—1975

V komunistické straně byl Antonín Novotný, vyučený strojní zámečník, aktivní od jejího založení. Za druhé světové války pracoval pro KSČ v ilegalitě, byl ale zatčen a podstatnou část války vězněn v Mauthausenu. Po návratu se stal vedoucím tajemníkem KSČ v Praze a podílel se tak na únorovém převratu v roce 1948. Ve stranické hierarchii stoupal vzhůru, až se v roce 1953 stal prvním tajemníkem KSČ a roku 1957 prezidentem.

Hlavou státu byl vlastně na vedlejší úvazek – na prvním místě byla jeho stranická funkce. Svůj čas dělil mezi Hrad a budovu ústředního výboru KSČ, místo skutečného rozhodování. Za Novotného bylo Československo prohlášeno socialistickou republikou. S mírnou nostalgií se dnes vzpomíná na kulturní „zlatá šedesátá“. Novotného éra paradoxně (a bez jeho přičinění) přinesla určité uvolnění, které později vyústilo v pražské jaro.

Novotný byl dlouhá léta považován za moskevskou loutku. O podporu Moskvy ale na konci šedesátých let přišel. V jejich druhé polovině byl Antonín Novotný, kritizující přílišnou liberalizaci, považován za hlavní brzdu reformních kroků. Generální tajemník sovětské komunistické strany L. I. Brežněv se však při své návštěvě Prahy v roce 1967 za Novotného nepostavil, jak výstižně charakterizuje Brežněvův dnes už legendární výrok: *„To je vaše věc.“*

V lednu 1968 Novotného ve funkci tajemníka ústředního výboru KSČ vystřídal Alexander Dubček a ani na Hradě už pak dlouho nevydržel – abdikoval v březnu 1968. Dokonce mu bylo pozastaveno členství ve straně, do níž se v tichosti vrátil až začátkem sedmdesátých let.

1957

O Antonínu Zápotockém jako nástupci prezidenta Gottwalda rozhodlo v roce 1953 pouze sedmnáct nejvyšších představitelů komunistické strany. O čtyři roky později už nevybíralo novou hlavu státu ani předsednictvo ústředního výboru KSČ, nýbrž přímo Moskva. V době úmrtí A. Zápotockého pobývala delegace strany a vlády v Sovětském svazu na oslavách výročí Velké říjnové socialistické revoluce. Jakmile se členové delegace dozvěděli o smrti Zápotockého, chystali se k návratu do vlasti. Avšak ještě předtím byli povoláni k prvnímu tajemníkovi ústředního výboru KSSS Nikitovi S. Chruščovovi, který jim jménem sovětského vedení na prezidentský post doporučil Antonína Novotného. Nikdo si nedovolil protestovat, ani předseda vlády Viliam Široký, jehož následnictví se předpokládalo.

Zápotockého pohřeb se konal 18. listopadu 1957. Předcházela mu smuteční schůze Národního shromáždění, po jejímž skončení se členové parlamentu odebrali do Španělského sálu Pražského hradu, kde se konal pohřební ceremoniál 1. Hned následujícího dne se poslanci sešli k volbě nového prezidenta opět na Pražském hradě, tentokrát ve Vladislavském sále 2. Schůzi zahájil předseda Národního shromáždění Zdeněk Fierlinger uvítáním zahraničních hostů, po němž požádal o schválení pořadu volební schůze. Předseda vlády V. Široký pak přednesl návrh na volbu Antonína Novotného prezidentem: *„Doba, v ktorej funkciu prezidenta republiky vykonávali súdruhovia Gottwald a Zápotocký, vytvorila novú, krásnu tradíciu, plne zodpovedajúcu povahe nášho vysoko priemyselného socialistického štátu a štruktúre jeho obyvateľstva – tradíciu robotníckych prezidentov. V krajine, kde robotnícka trieda je triedou vládnúcou a tvorí väčšinu obyvateľstva, a kde robotnícka trieda tak úspešne uplatňuje svoju vedúcu úlohu vo zväzku robotníkov a roľníkov a v socialistickej prestavbe dediny – má stať robotník aj na čele štátu.“*

Následoval aplaus a formalita volby. Ruku pro Novotného zvedlo všech 353 přítomných poslanců 3. Po oznámení výsledku 4 byla schůze přerušena a příchod nového prezidenta ohlásily fanfáry ze Smetanovy Libuše. Následovalo složení slibu 5 a jeho podpis ve Staré sněmovně za přítomnosti předsedy Národního shromáždění Z. Fierlingera, předsedy vlády V. Širokého, členů politického byra KSČ, předsednictva vlády a vedoucího Kanceláře Národního shromáždění Jozefa Kováčika 6. Po návratu do Vladislavského sálu patřil k prvním gratulantům zahraniční host Kliment Jefremovič Vorošilov, předseda prezídia Nejvyššího sovětu SSSR 7. Následovala přehlídka čestné stráže na III. hradním nádvoří a návrat do reprezentačních prostor Pražského hradu, kde byl Novotný očekáván diplomatickým sborem 8 a dalšími gratulanty, například předsednictvem Národního shromáždění 9.

1964

Během Novotného prvního prezidentského mandátu došlo v roce 1960 ke schválení nové, tzv. socialistické ústavy, která mimo jiné zkrátila prezidentské funkční období na pět let a neomezovala počet po sobě jdoucích zvolení. Schůzi k volbě prezidenta svolal předseda Národního shromáždění Bohuslav Laštovička na 12. listopadu 1964, opět do Vladislavského sálu. Volební akt proběhl podle očekávaného scénáře. Národní shromáždění jednomyslně zvolilo staronového prezidenta 10, který poprvé složil slib v novém znění 11 s pravicí položenou na Ústavě Československé socialistické republiky 12. Přímo ve Vladislavském sále pak svým podpisem slib stvrdil.

Vlivem rychle se měnící vnitropolitické situace, bez podpory Moskvy a pod velkým společenským tlakem odešel A. Novotný z čela státu ještě před uplynutím pětiletého funkčního období, když 22. března 1968 abdikoval 13.

1

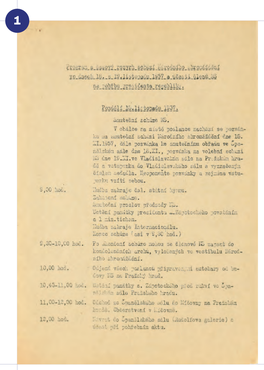

2

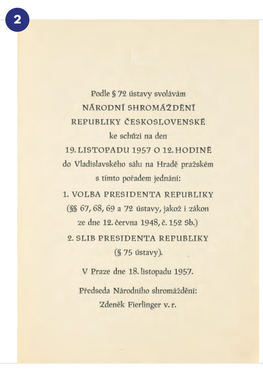

Podle § 72 ústavy svolávám
NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ
REPUBLIKY ČESKOSLOVENSKÉ
ke schůzi na den
19. LISTOPADU 1957 O 12. HODINĚ
do Vladislavského sálu na Hradě pražském
s tímto pořadem jednání:
1. VOLBA PRESIDENTA REPUBLIKY
(§§ 67, 68, 69 a 72 ústavy, jakož i zákon ze dne 12. června 1948, č. 152 Sb.)
2. SLIB PRESIDENTA REPUBLIKY
(§ 75 ústavy).
V Praze dne 18. listopadu 1957.
Předseda Národního shromáždění:
Zdeněk Fierlinger v. r.

3

4

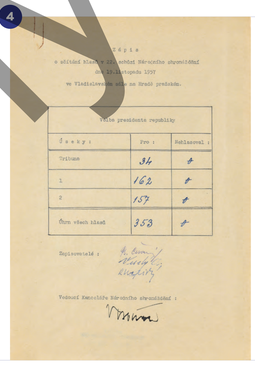

5

6

7

8

9

10

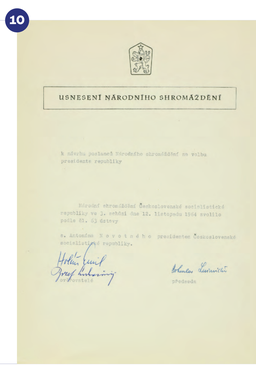
USNESENÍ NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ

11

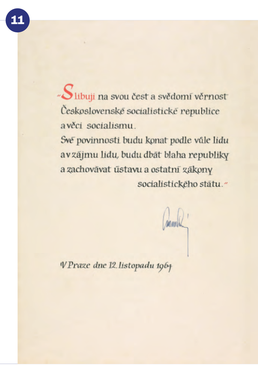
Slibuji na svou čest a svědomí věrnost Československé socialistické republice a věci socialismu.
Své povinnosti budu konat podle vůle lidu a v zájmu lidu, budu dbát blaha republiky a zachovávat ústavu a ostatní zákony socialistického státu.
V Praze dne 12. listopadu 1964

12

13

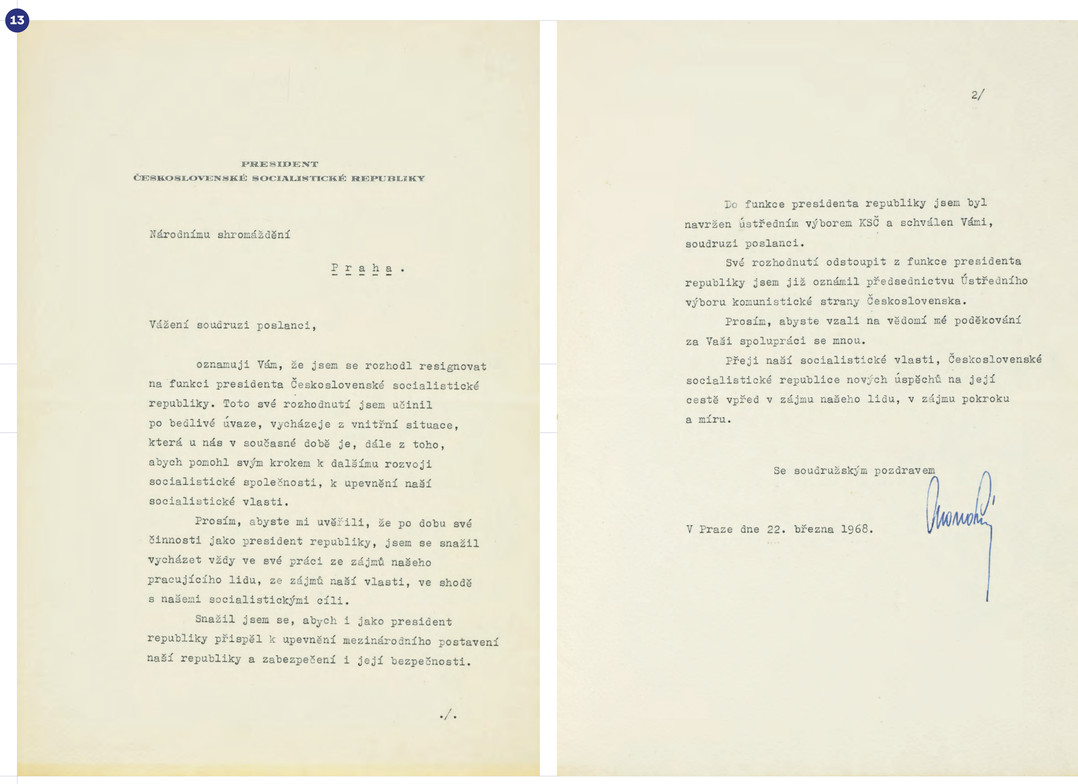

PRESIDENT
ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

Národnímu shromáždění

P r a h a .

Vážení soudruzi poslanci,

oznamuji Vám, že jsem se rozhodl resignovat na funkci presidenta Československé socialistické republiky. Toto své rozhodnutí jsem učinil po bedlivé úvaze, vycházeje z vnitřní situace, která u nás v současné době je, dále z toho, abych pomohl svým krokem k dalšímu rozvoji socialistické společnosti, k upevnění naší socialistické vlasti.

Prosím, abyste mi uvěřili, že po dobu své činnosti jako president republiky, jsem se snažil vycházet vždy ve své práci ze zájmů našeho pracujícího lidu, ze zájmů naší vlasti, ve shodě s našemi socialistickými cíli.

Snažil jsem se, abych i jako president republiky přispěl k upevnění mezinárodního postavení naší republiky a zabezpečení i její bezpečnosti.

./.

2/

Do funkce presidenta republiky jsem byl navržen ústředním výborem KSČ a schválen Vámi, soudruzi poslanci.

Své rozhodnutí odstoupit z funkce presidenta republiky jsem již oznámil předsednictvu Ústředního výboru komunistické strany Československa.

Prosím, abyste vzali na vědomí mé poděkování za Vaši spolupráci se mnou.

Přeji naší socialistické vlasti, Československé socialistické republice nových úspěchů na její cestě vpřed v zájmu našeho lidu, v zájmu pokroku a míru.

Se soudružským pozdravem

V Praze dne 22. března 1968.

Archiv Poslanecké sněmovny
www.psp.cz/sqw/bps

Ludvík Svoboda

1895—1979

Narodil se v rodině statkáře v Hroznatíně na Moravě. Po vypuknutí první světové války narukoval do rakousko-uherské armády. Poté, co na východní frontě padl do zajetí, vstoupil do československých legií. Zúčastnil se bitvy u Zborova, sibiřské anabáze i bojů proti bolševikům.

Po návratu do vlasti se stal důstojníkem z povolání. Po nacistické okupaci v roce 1939 odešel do Polska a vstoupil do řad československé zahraniční armády. Od února 1942 se v Sovětském svazu podílel na formování československých jednotek, s nimiž později bojoval u Sokolova, Kyjeva a v Karpatsko-dukelské operaci.

V dubnu 1945 byl Svoboda jmenován ministrem národní obrany v Košické vládě. Během vládní krize v únoru 1948 nejen že spolu s demokratickými ministry nepodal demisi, ale svým vystupováním de facto neutralizoval armádu, čímž usnadnil převzetí moci komunisty. Přestože se Svoboda v některých případech snažil mírnit dopad poúnorových čistek, jako resortní ministr nesl spoluzodpovědnost za perzekuci tisíců vojáků a sovětizaci československé armády.

V dubnu 1950 nahradil L. Svobodu na postu ministra národní obrany Alexej Čepička. Svoboda odmítl odchod do penze, místo toho se vrátil do své rodné vsi, kde začal pracovat v místním JZD. V souvislosti s procesem s Rudolfem Slánským byl v listopadu 1952 zatčen a krátce vězněn. Po osobní intervenci Nikity S. Chruščova v roce 1954 došlo k jeho rehabilitaci. Během pražského jara roku 1968 se Svoboda přiklonil k proreformnímu křídlu KSČ a dne 30. března 1968 byl zvolen prezidentem republiky.

V prvních dnech po okupaci v srpnu 1968 vyzýval k zachování klidu a rozvahy. Zvrat ve Svobodově postoji ale přišel během moskevských jednání. V průběhu několika dnů se proměnil z politika, k němuž se upínaly naděje lidí v Československu, v politika, který zadusil pražské jaro, připustil kolaboraci s okupanty a podvolil se diktátu Moskvy.

Svou autoritou Svoboda podpíral husákovský normalizační režim. Na prezidentské funkci nepochopitelně lpěl navzdory zhoršujícímu se zdravotnímu stavu. Nakonec byl v roce 1975 odvolán na základě změny ústavního zákona.

1968

Když se po abdikaci Antonína Novotného v březnu 1968 hledal vhodný kandidát na prezidenta, měl širokou podporu u studentstva někdejší ministr školství Čestmír Císař. Většina členů ústředního výboru KSČ se však rozhodla pro kandidaturu Ludvíka Svobody. Hrdina první a druhé světové války, navíc perzekuovaný v padesátých letech, se mezi lidmi těšil velké popularitě. Kvůli volbě se musel vzdát poslaneckého mandátu, který nepřetržitě vykonával od roku 1948 (1). Schůze k volbě prezidenta byla svolána na 30. března 1968 (2). Úpravu Vladislavského sálu, již tradičního místa konání prezidentských voleb, měl na starosti národní podnik Výstavnictví (3). Schůzi zahájil předseda Národního shromáždění Bohuslav Laštovička, poté se ujal slova první tajemník ústředního výboru KSČ Alexander Dubček (4) a přednesl návrh na volbu Ludvíka Svobody: *„Potvrdením, že predložený návrh je všenárodný a že zodpovedá mienke pracujúcich, je skutočnosť, že po jeho uverejnení došlo na Ústredný výbor Komunistickej strany Československa a do Národného zhromaždenia veľké množstvo dopisov a rezolúcií, ktoré kandidatúru Ludvíka Svobodu vítajú a všestranne podporujú. Toto veľké množstvo súhlasných rezolúcií, dopisov, telegramov zo závodov, jednotných roľníckych družstiev, škôl, z českých, moravských a slovenských krajov nasvedčuje tomu, že úplná väčšina pracujúcich – robotníkov, roľníkov a inteligencie, Čechov a Slovákov i príslušníkov ostatných národností podporuje tento návrh.“*

Stejně jako v minulých letech byl navržen pouze jeden kandidát, přece jen se ale jednalo o volbu, která se od těch předchozích odlišovala. Poprvé od roku 1945 se nevolilo aklamací, nýbrž tajnou volbou. Výsledek byl sice jasný, avšak poprvé nebyl jednomyslný. Z 289 přítomných poslanců hlasovalo 282 pro Svobodu, 6 se zdrželo hlasování a 1 hlas nebyl odevzdán (5). Po vyhlášení výsledků volby se za zvuků fanfár z Libuše předseda Národního shromáždění Laštovička vydal společně s předsedou vlády Jozefem Lenártem k přítomnému Ludvíku Svobodovi a vyzval ho ke složení a podpisu prezidentského slibu (6).

Slavnostní schůzi zakončil předseda Národního shromáždění blahopřáním nově zvolenému prezidentovi a vyjádřením nadějí vkládaných do jeho osoby: *„Ve Vaší volbě vidí náš lid a Národní shromáždění povzbuzení v úsilí o realizaci zásad a uskutečnění cílů obrodného procesu, v jehož čele je ústřední výbor Komunistické strany Československa.“*

1973

Již záhy se však mělo ukázat, že podporu obrodného procesu nelze od prezidenta Svobody očekávat. Zklamání z jeho role během jednání v Moskvě, kdy přesvědčoval nerozhodnuté představitele Československa k souhlasu s okupací, společností silně rezonovalo. V úřadě Svoboda setrval, a ačkoliv kvůli zhoršujícímu se zdraví znovu kandidovat nechtěl, nechal se i tentokrát přesvědčit. Federální shromáždění se k prezidentské volbě ve Vladislavském sále (7) sešlo 22. března 1973 (8). Volba byla tajná (9), avšak tentokrát jednomyslná. Zdravotní stav staronového prezidenta byl přitom natolik špatný, že slib musel místo něj přečíst místopředseda Federálního shromáždění Ján Marko (10). Mezi první gratulanty patřil generální tajemník ústředního výboru KSČ Gustáv Husák, hlavní strůjce normalizace (11). I přes zdravotní nesnáze se prezident zúčastnil jak přehlídky vojenské jednotky a Hradní stráže (12), tak následné slavnostní recepce (13). Co vše bylo potřeba před prezidentskou volbou zařídit a jaké byly náklady na slavnostní recepci, dokládají další dokumenty uložené v Archivu Poslanecké sněmovny (14).

(1)

(2)

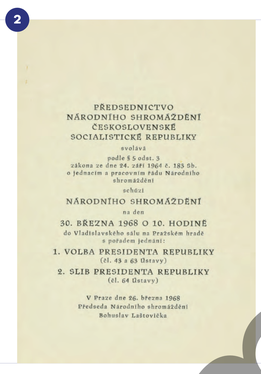

PŘEDSEDNICTVO
NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ
ČESKOSLOVENSKÉ
SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

svolává
podle § 5 odst. 3
zákona ze dne 24. září 1964 č. 183 Sb.
o jednacím a pracovním řádu Národního
shromáždění
schůzi
NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ
na den
30. BŘEZNA 1968 O 10. HODINĚ
do Vladislavského sálu na Pražském hradě
s pořadem jednání:
1. VOLBA PRESIDENTA REPUBLIKY
(čl. 43 a 63 Ústavy)
2. SLIB PRESIDENTA REPUBLIKY
(čl. 64 Ústavy)

V Praze dne 26. března 1968
Předseda Národního shromáždění
Bohuslav Laštovička

(3)

(4)

(5)

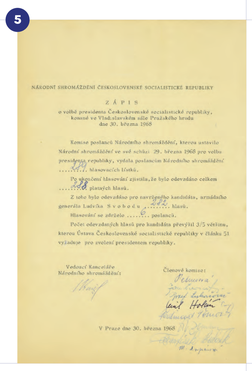

NÁRODNÍ SHROMÁŽDĚNÍ ČESKOSLOVENSKÉ SOCIALISTICKÉ REPUBLIKY

ZÁPIS
o volbě prezidenta Československé socialistické republiky,
konané ve Vladislavském sále Pražského hradu
dne 30. března 1968

Komise pověřená Národním shromážděním, kterou ustavila Národní shromáždění ve své schůzi 29. března 1968 pro volbu prezidenta republiky, vydala podanám hlasovacího obvodu ..... hlasovacích lístků.

Po provedení hlasování zjistila, že bylo odevzdáno celkem ..... platných hlasů.

Z toho bylo odevzdáno pro navrženého kandidáta, armádního generála Ludvíka Svobodu ..... hlasů.

Hlasovací se zdržele ..... poslanci.

Počet odevzdaných hlasů pro kandidáta převyšuje 2/3 většinu, kterou Ústava Československé socialistické republiky v článku 51 vyžaduje pro zvolení prezidentem republiky.

Vedoucí Kanceláře Národního shromáždění:

Členové komise:

V Praze dne 30. března 1968

(6)

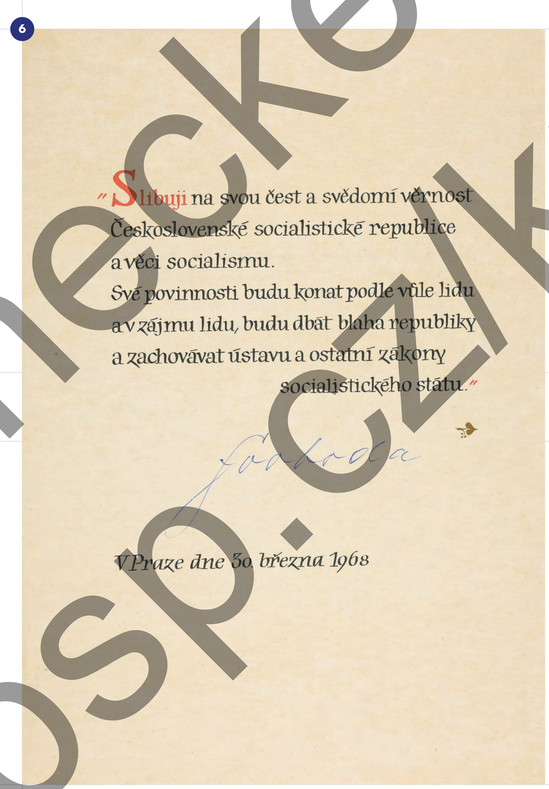

„Slibuji na svou čest a svědomí věrnost
Československé socialistické republice
a věci socialismu.
Své povinnosti budu konat podle vůle lidu
a v zájmu lidu, budu dbát blaha republiky
a zachovávat ústavu a ostatní zákony
socialistického státu.“

V Praze dne 30. března 1968

(7)

(8)

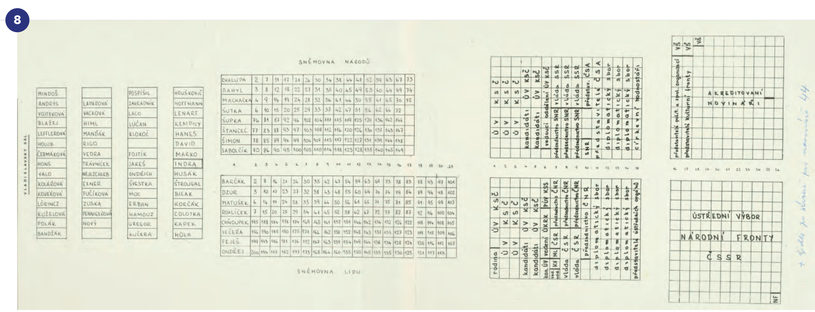

SNĚMOVNA NÁRODŮ

SNĚMOVNA LIDU

ÚSTŘEDNÍ VÝBOR
NÁRODNÍ FRONTY
ČSSR

(9)

(10)

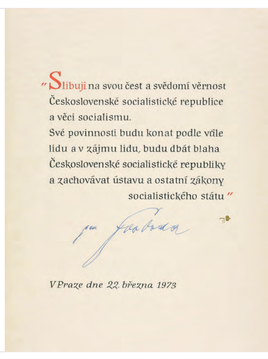

„Slibuji na svou čest a svědomí věrnost
Československé socialistické republice
a věci socialismu.
Své povinnosti budu konat podle vůle
lidu a v zájmu lidu, budu dbát blaha
Československé socialistické republiky
a zachovávat ústavu a ostatní zákony
socialistického státu.“

V Praze dne 22. března 1973

(11)

(12)

(13)

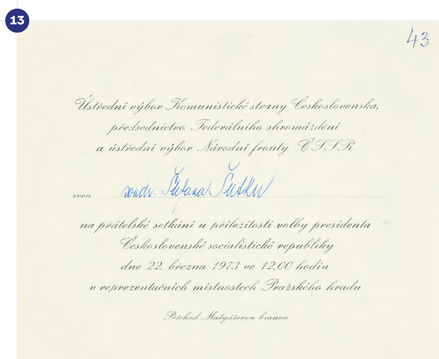

43

Ústřední výbor Komunistické strany Československa,
předsednictvo Federálního shromáždění
a ústřední výbor Národní fronty ČSSR

zvou

na přátelské setkání u příležitosti volby prezidenta
Československé socialistické republiky
dne 22. března 1973 ve 12.00 hodin
v reprezentačních místnostech Pražského hradu

Předsed. Matejovova kancel.

(14)

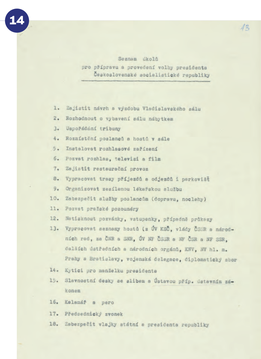

Seznam úkolů
pro přípravu a provedení volby prezidenta
Československé socialistické republiky

1. Zajistit návrh a výzdobu Vladislavského sálu
2. Rozhodnout o vybavení sálu nábytkem
3. Upravit tribunu
4. Rozdělení poslanců a hostů v sále
5. Zastavení rozhlasové reflexe
6. Provoz rozhlasu, televizi a film
7. Zajistit restaurační provoz
8. Vypracovat trasy příjezdů a odjezdů i parkoviště
9. Organizovat zvláštní lékařskou službu
10. Zabezpečit služby poslanců (doprava, noclehy)
11. Provoz pražské posuvnosti
12. Ustanovení pravidel, vstupenky, průjezdné průkazy
13. Vypracovat seznamy hostů (z ÚV KSČ, vlády ČSSR a národních rad, ze ČSM a ČSTS, ÚV NF ČSSR a NF ČSR a NF SSR, dalších ústředních a národních orgánů, KNV, NV hl. m. Prahy a Bratislavy, vojenské delegace, diplomatický sbor
14. Květiny pro manželku prezidenta
15. Slavnostní desky se záhlavím a Ústavou příp. ustavním zákonem
16. Kalendář a pero
17. Předsednický zvonek
18. Zabezpečit vlajky státní a prezidenta republiky

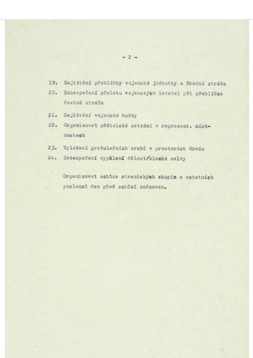

- 2 -

19. Zajištění přednášky vojenské jednotky a Hradní stráže
20. Zabezpečení přehledu vojenských letadel při přehlídce Čestná stráže
21. Zajištění vojenské hudby
22. Organizovat předčasné setkání v reprezent. místnostech
23. Vyžádat gratulačních zpráv z prostorách Hradu
24. Zabezpečení vyjádření dělnické třídy

Organizovat zabíce strategických skupin s ostatních poslanců den před schůzí sněmovny.

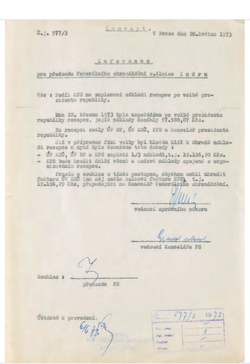

Č.j. 377/3 V Praze dne 28.března 1973

Informace
pro předsedu Federálního shromáždění zákonem i n d e p n

Vše z podle 1973 ze zajištění náhlaní zvoupce po volbě prezidenta republiky zvoupce.

Dne 22. března 1973 byla uspořádána po volbě prezidenta republiky zvoupce. Celé náklady činily 37,200,00 Kčs.

Ze zvoupce zvolý ÚV NF, ÚV ROH, ÚVS a zvoupce prezidenta republiky.

Jiné v přípravné části volby byl hlavním úkol z důvodů náhlaní zvoupce a zpětí byla dosažena tyto důvody :
- ÚV ČSS, ÚV NF a ÚVS zajistí 2/3 náhlaní,t.j. 26,139,00 Kčs.
- ÚVS bude hradit náhlaní vlásní a zaplatí náhlaní spojené s zajišťováním zvoupce.

Výpis z zaplatí a tjaká zvoupce, zbytek náhlaní zhradí Ústřední ÚV ROH (po ní) celé zaplatí Ústřední ÚVS. t.j. 37,139,00 Kčs, přjedejí na Kancelář Federálního shromáždění.

vedoucí ústředního odboru

vedoucí kanceláře FS

Souhlas s
předsedu FS

Ústřední s provedení.

Archiv Poslanecké sněmovny
www.psp.cz/kps/archiv

Gustáv Husák

1913—1991

Poslední komunistický prezident byl doktorem práv, vzděláním a intelektuálním založením se tedy od svých komunistických předchůdců lišil. Stal se prvním a zároveň posledním Slovákem ve funkci československého prezidenta. Do historie vstoupil jako mistr politických přemetů.

Na podzim roku 1944 se zapojil do Slovenského národního povstání, po jehož potlačení se uchýlil do Moskvy. V poválečné době stál v čele Sboru pověřenců a pomáhal likvidovat slovenskou Demokratickou stranu.

V padesátých letech se proti Husákovi obrátila komunistická moc, jíž dosud věrně sloužil. Byl obviněn z „buržoazního nacionalismu“ a v roce 1954 odsouzen na doživotí. Přestože na vlastní kůži poznal zločinnost komunistického režimu, zůstal komunistickým ideálům dál věrný. Z vězení vyšel v roce 1960, o tři roky později se dočkal i rehabilitace a vrátil se do komunistické strany.

G. Husák se v šedesátých letech řadil k reformnímu proudu KSČ, ale přesto se po srpnové okupaci v roce 1968 pragmaticky postavil na stranu Moskvy. Netrvalo dlouho a nahradil v čele KSČ Alexandera Dubčeka, čímž se dočkal jisté satisfakce za léta strávená ve vězení. Československo pod Husákovým vedením vykročilo směrem k tzv. normalizaci.

Na prezidentskou funkci si Gustáv Husák musel počkat až do roku 1975. Jakoby nepoučen vlastním osudem politického vězně nebránil zavírání odpůrců režimu, například signatářů Charty 77, a potlačování jakéhokoliv odporu. V politice se bezvýhradně podřizoval diktátu Moskvy.

Stárnoucího Husáka vystřídal roku 1987 ve funkci generálního tajemníka ústředního výboru KSČ Milouš Jakeš. Definitivní pád však přinesl až listopad 1989. Gustáv Husák abdikoval 10. prosince 1989, po jmenování Čalfovy vlády národního porozumění.

1975

V roce 1975, po výrazném zhoršení zdravotního stavu, byl uvolněn Ludvík Svoboda z prezidentské funkce. V rámci vnitrostranického aparátu se skloňovala dvě jména možných kandidátů: Vasila Biľaka a Gustáva Husáka. Nakonec se souhlasem moskevského vedení padla volba na generálního tajemníka ústředního výboru KSČ Gustáva Husáka, který se tak stal v pořadí osmým prezidentem Československa. V jeho osobě se opět spojila nejvyšší státní funkce s nejvyšším stranickým postem.

Společnou 18. schůzi poslanců Federálního shromáždění svolal jeho předseda Alois Indra na čtvrtek 29. května 1975 do Vladislavského sálu. Za přítomnosti mnoha pozvaných hostů z řad politické, společensko-kulturní i duchovní sféry se volby zúčastnila také delegace lucemburského parlamentu v čele s jejím předsedou.

Po projevu předsedy vlády Lubomíra Štrougala (1) došlo k samotné tajné volbě, v níž G. Husák získal hlasy všech 195 přítomných poslanců Sněmovny lidu, 73 hlasů poslanců Sněmovny národů zvolených ve Slovenské socialistické republice a 75 hlasů poslanců Sněmovny národů zvolených v České socialistické republice. Nového prezidenta o jeho volbě informovali společně předseda A. Indra s předsedou vlády L. Štrougalem (2).

Za zvuku fanfár a potlesku všech přítomných vstoupil nově zvolený prezident do Vladislavského sálu (3). Poté přešel ke stolku s Ústavou Československé socialistické republiky (4) a s ústavním zákonem o československé federaci, položil na ně pravou ruku a vykonal ústavní slib (5), který stvrdil vlastnoručním podpisem (6).

1980

O pět let později Gustáv Husák obhájil prezidentský mandát na 17. společné schůzi Sněmovny lidu a Sněmovny národů, kterou svolal předseda Federálního shromáždění A. Indra na 22. května 1980 (7). Slavnostní schůze také tentokrát proběhla v prostorách starobylého Vladislavského sálu, jenž byl pro tento účel nově zařízen (8). V tajné volbě byl G. Husák zvolen opětovně všemi hlasy všech 343 přítomných poslanců. Do sálu vstoupil za doprovodu A. Indry a L. Štrougala (9) a složil prezidentský slib (10). Posléze za zvuků státní hymny podepsal slavnostní slib perem, které mu podal jeho kancléř František Šalda (11).

1985

Stejný průběh jako v letech 1975 a 1980 měla i volba z 22. května 1985. Jediným kandidátem, navrženým ústředními výbory KSČ a Národní fronty, se stal tehdejší prezident Gustáv Husák, pro něhož v tajné volbě jednohlasně hlasovali všichni ve Vladislavském sále přítomní poslanci. Tak jako v předešlých dvou volbách byly použity hlasovací lístky, jejichž barevné rozlišení vymezovalo, pro kterou ze tří sněmoven je daný volební lístek určen (12). Výsledky voleb vyhlásil předseda Federálního shromáždění A. Indra. Následně, po složení prezidentského slibu, se podle článku 62 ústavního zákona o československé federaci ujal Gustáv Husák potřetí funkce hlavy státu (13). Také tentokrát se po skončení slavnostní schůze konala na III. hradním nádvoří tradiční čestná vojenská přehlídka, při níž prezidenta doprovodil ministr národní obrany Milán Václavík (14). Účastnili se jí nejen poslanci a vládní činitelé, ale i diplomatický sbor a řada hostů (15). Slavnostní program dále pokračoval v reprezentativních prostorách Pražského hradu, kde nově zvolenému prezidentovi mnozí z přítomných ještě osobně pogratulovali (16).

Poslední Husákovo funkční období bylo poznamenáno nejen jeho neustále se zhoršujícím zdravotním stavem a úpadkem vlastní moci, ale převážně událostmi, jež nezadržitelně směřovaly ke konci vlády jedné strany. Poslední komunistický prezident abdikoval krátce po sametové revoluci, symbolicky na Mezinárodní den lidských práv (17).

1

2
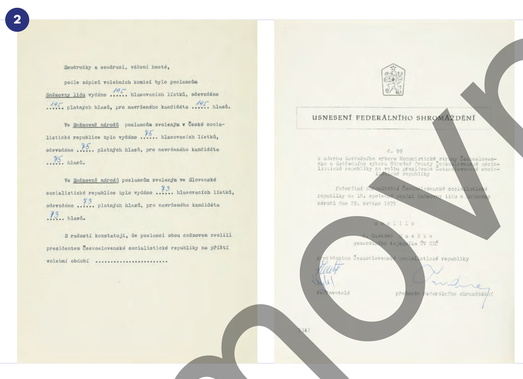
Soudružky a soudruzi, vážení hosté,

podle zápisů volebních komisí byla poslancům Sněmovny lidu vydáno ..... hlasovacích lístků, odevzdáno ..... platných hlasů, pro navrženého kandidáta ..... hlasů.

Ve Sněmovně národů poslanci zvolených v České socialistické republice byla vydána ..... hlasovacích lístků, odevzdáno ..... platných hlasů, pro navrženého kandidáta ..... hlasů.

Ve Sněmovně národů poslanci zvolených ve Slovenské socialistické republice byla vydána ..... hlasovacích lístků, odevzdáno ..... platných hlasů, pro navrženého kandidáta ..... hlasů.

Z radosti konstatuji, že poslanci obou sněmoven zvolili prezidentem Československé socialistické republiky na příští volební období .....

USNESENÍ FEDERÁLNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ

č. 99

3

4

5

6
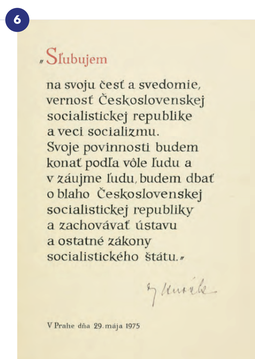
Sľubujem
na svoju česť a svedomie, vernosť Československej socialistickej republike a veci socializmu. Svoje povinnosti budem konať podľa vôle ľudu a v záujme ľudu, budem dbať o blaho Československej socialistickej republiky a zachovávať ústavu a ostatné zákony socialistického štátu.
V Praze dňa 29. mája 1975

7

8
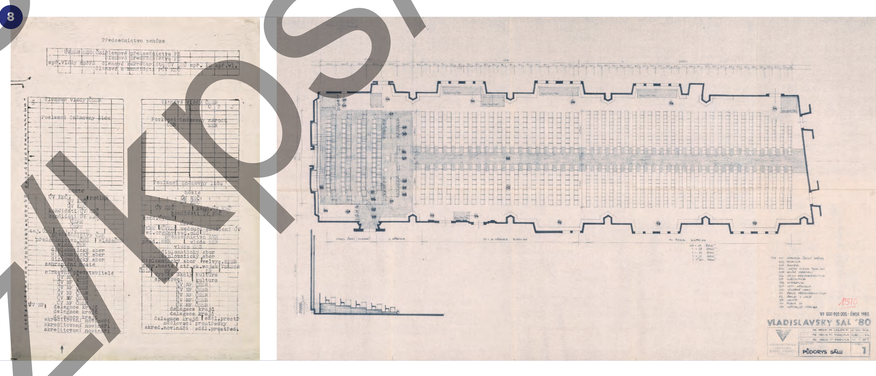

9

10

11

12
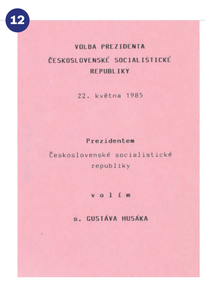

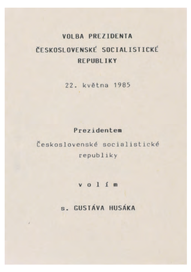

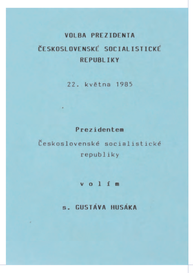

13

14

15
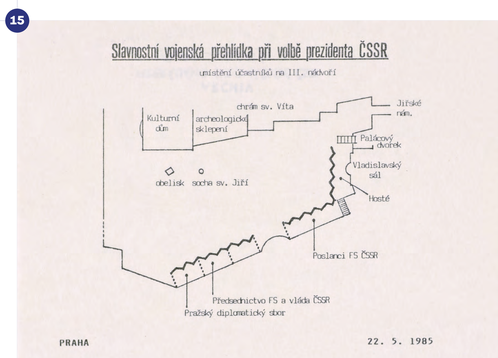

16
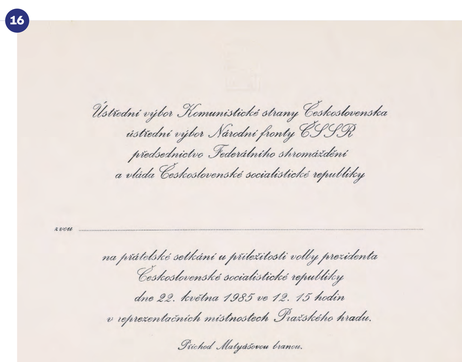
Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ústřední výbor Národní fronty ČSSR
předsednictvo Federálního shromáždění
a vláda Československé socialistické republiky

zvou .....

na přátelské setkání u příležitosti volby prezidenta
Československé socialistické republiky
dne 22. května 1985 ve 12. 15 hodin
v reprezentačních místnostech Pražského hradu.

Vchod Matyášovou branou.

17
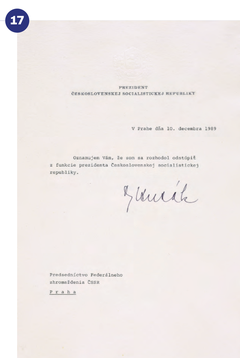
PREZIDENT
ČESKOSLOVENSKEJ SOCIALISTICKEJ REPUBLIKY

V Prahe dňa 10. decembra 1989

Oznamujem Vám, že som sa rozhodol odstúpiť z funkcie prezidenta Československej socialistickej republiky.

Predsedníctvu Federálneho zhromaždenia ČSSR
P r a h a

Archivní Poslanecké sněmovny
www.psp.cz/kps/ans

Václav Havel

1936—2011

Narodil se do významné pražské podnikatelské rodiny, což v poúnorovém Československu značně limitovalo možnosti volby studia. Havel vystudoval večerní gymnázium a s velkým časovým odstupem dálkově DAMU. V uvolňující se atmosféře šedesátých let psal divadelní hry a publicistické texty poukazující na absurdity života v socialistické společnosti. Po nástupu normalizace se stal jednou z ústředních postav disentu, a tak byl vnímán i v zahraničí. Patřil mezi iniciátory Charty 77. Pro své veřejné občanské postoje byl vězněn.

V listopadu 1989 stál u zrodu Občanského fóra, které reprezentovalo široký občanský odpor proti komunistické diktatuře. Ústřední Havlova role při organizaci debat v Občanském fóru a během jednání se zástupci komunistického režimu vyústila v jeho nominaci na post prezidenta republiky. Parlament, v němž zasedali poslanci navyklí na absolutní loajalitu stranickému vedení, jej zvolil jednomyslně prezidentem dne 29. prosince 1989. Obsazení prezidentského postu bývalým disidentem, který představoval jednu z nejvýraznějších tváří sametové revoluce, bylo vnímáno jako stvrzení pádu komunistické diktatury. Prezidentem Československa byl Havel znovu zvolen krátce po prvních svobodných volbách v červenci 1990. Z prezidentského úřadu odstoupil v červenci 1992, kdy se již schylovalo k zániku společného státu. Po vzniku České republiky ho parlament zvolil jejím prvním prezidentem v lednu 1993 a znovu v roce 1998.

S Havlovým prezidentstvím se mimo jiné pojila snaha o návrat vážnosti úřadu, jehož prestiž byla notně pošramocena. Pověst mravní autority a myslitele vyjadřujícího se k civilizačním tématům přispívala k budování renomé mladé české demokracie v zahraničí.

1989

Když počátkem prosince vyslyšel Gustáv Husák výzvu Občanského fóra a rezignoval na prezidentský post, otázka jeho nástupce byla pouze jedním z problémů, který se v této turbulentní době řešil. Ve veřejném prostoru nejvíce rezonovalo jméno Alexandera Dubčeka, avšak pro mnohé z tvůrců revoluce byl jako představitel reformního komunistického hnutí z konce šedesátých let nepřijatelný. Společným kandidátem Občanského fóra a Veřejnosti proti násilí se stal Václav Havel. Ten však prezidentem být nechtěl a bral svoji kandidaturu jako oběť. A co hůře, nakonec musel sám přesvědčit Dubčeka, aby proti němu nekandidoval. Dubčekovi byla slíbena funkce předsedy Federálního shromáždění. Slavnostní schůzi k volbě tedy ještě svolal předseda Federálního shromáždění Stanislav Kukrál (1), těsně před volbou však rezignoval, a umožnil tak Dubčekův návrat do vysoké parlamentní funkce. Volba prezidenta se konala 29. prosince 1989 ve Vladislavském sále podle tradičního scénáře z let minulých. Zásadní podíl na jednomyslném zvolení Havla měl komunista a předseda vlády Marián Čalfa, který někdy až nevybíravými způsoby přesvědčil komunistické poslance. A tak většinově komunistické Federální shromáždění zvolilo prvního demokratického prezidenta Václava Havla, který přísahal věrnost Československé socialistické republice (2).

1990

Ačkoliv se koncem roku 1989 předpokládalo, že by po prvních svobodných volbách mohl Havla v prezidentském úřadě vystřídat A. Dubček, v červenci 1990 už byla Havlova pozice natolik silná, že nakonec neměl protikandidáta (3). Slavnostní schůzi k volbě prezidenta svolal staronový předseda Federálního shromáždění na 5. července 1990 do Vladislavského sálu (4). Tentokrát volba nebyla pouhou formalitou, proti zvolení Havla se vyjádřilo 50 z 285 poslanců, což sice neovlivnilo výsledek volby, avšak bylo to znovuzvoleným prezidentem kvitováno jako známka demokratičnosti voleb. Po vyhlášení výsledků A. Dubčekem (5) složil V. Havel prezidentský slib (6) a byla mu předána pergamenová listina stvrzující zvolení (7).

1992

Tradičně pětileté funkční období bylo pro prezidenta zvoleného v roce 1990 zkráceno ústavním zákonem č. 158/1990 Sb. na pouhé dva roky. Výsledky červnových parlamentních voleb roku 1992 a vítězství Občanské demokratické strany a Hnutí za demokratické Slovensko dávaly tušit, jakým směrem se bude ubírat další osud Československa. Volba posledního československého prezidenta skončila fiaskem. Václav Havel kandidoval pouze v první volbě konané 3. července 1992, avšak nebyl zvolen slovenskými poslanci Sněmovny národů (8). Od další kandidatury upustil. Tři dny poté, co Slovenská národní rada 17. července schválila deklaraci o svrchovanosti, V. Havel abdikoval (9). Další volby prezidenta byly na programu Federálního shromáždění ještě šestkrát (10), avšak novou hlavu rozpadajícího se státu se zvolit nepodařilo. Nepodepsaný slib i ověřovací listina tak zůstaly uloženy v Archivu Poslanecké sněmovny (11).

1993

O volbě prvního českého prezidenta 26. ledna 1993 rozhodovala v Thunovském paláci pouze Poslanecká sněmovna, neboť Senát ještě nebyl ustaven. Vládní koalice navrhla Václava Havla, Levý blok Marii Stiborovou a republikáni Miroslava Sládka (12). Atmosféru volby ovlivnila radikální vystoupení republikánských poslanců i přerušení schůze pro údajnou hrozbu bombového útoku. Havel byl nakonec zvolen 109 hlasy, předsedkyně Levého bloku Stiborová obdržela 49 hlasů a předseda republikánů Sládek pouhých 14 hlasů (13). Po oznámení výsledků volby (14) přijel nově zvolený prezident do Sněmovny osobně poděkovat za projevenou důvěru. Inaugurace se pak konala ve Vladislavském sále 2. února 1993 (15).

1998

Václav Havel opětovně přijal prezidentskou kandidaturu den po legendárním rudolfinském projevu, v němž ostře kritizoval ekonomickou transformaci pod vedením V. Klause, což přispělo k definitivnímu rozchodu těchto politiků a znamenalo to komplikaci pro znovuzvolení Havla v nastávajících prezidentských volbách (16). Historicky první schůze obou komor parlamentu k volbě českého prezidenta se odehrála ve Španělském sále na Pražském hradě 20. ledna 1998 (17). Havlovými protikandidáty byli komunisty nominovaný Stanislav Fischer a republikány navržený Miroslav Sládek, který však toho času pobýval ve vazební věznici a nebylo mu umožněno se volby účastnit. V prvním kole tajné volby nebyl zvolen žádný z kandidátů (18). Do druhého kola postoupil pouze Václav Havel a získal podporu 99 ze 197 poslanců a 47 z 81 senátorů (19), což těsně stačilo pro jeho znovuzvolení. Inaugurace se odehrála tradičně ve Vladislavském sále dne 2. února 1998 (20).

1

2

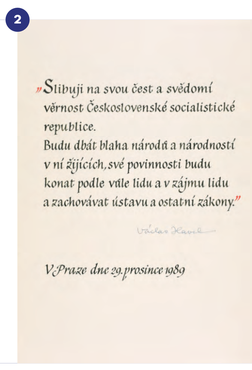

3

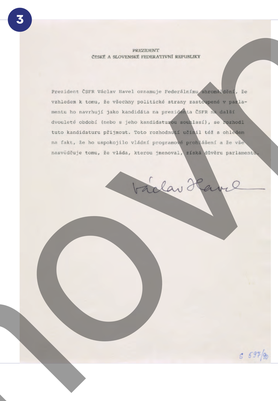

4

5

6

7

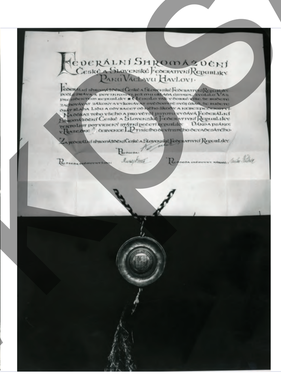

8

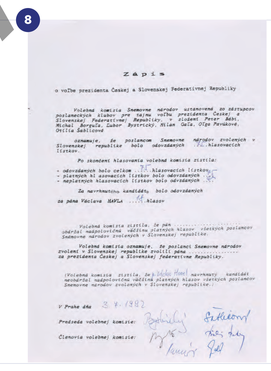

9

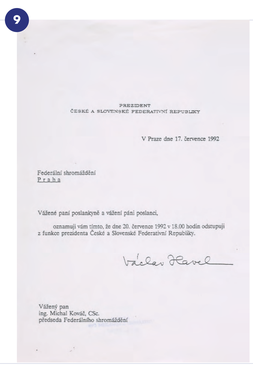

10

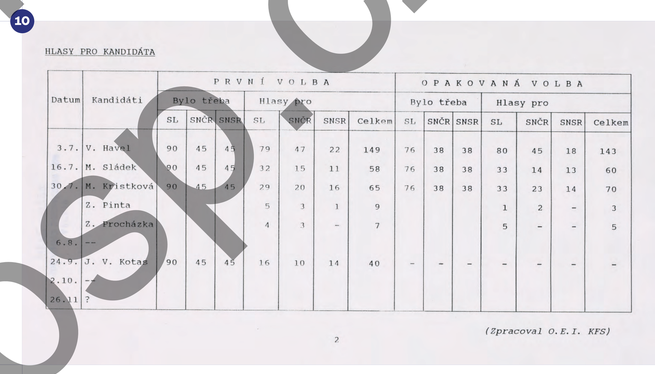

HLASY PRO KANDIDÁTA

Datum	Kandidáti	PRVNÍ VOLBA							OPAKOVANÁ VOLBA						
		Bylo třeba			Hlasy pro				Bylo třeba			Hlasy pro			
		SL	SNČR	SNSR	SL	SNČR	SNSR	Celkem	SL	SNČR	SNSR	SL	SNČR	SNSR	Celkem
3.7.	V. Havel	90	45	45	79	47	22	149	76	38	38	80	45	18	143
16.7.	M. Sládek	90	45	45	32	15	11	58	76	38	38	33	14	13	60
30.7.	M. Kristková	90	45	45	29	20	16	65	76	38	38	33	23	14	70
	Z. Pinta				5	3	1	9				1	2	–	3
	Z. Procházka				4	3	–	7				5	–	–	5
6.8.	--														
24.9.	J. V. Kotas	90	45	45	16	10	14	40	–	–	–	–	–	–	–
2.10.	--														
26.11	?														

2

(Zpracoval O.E.I. KFS)

11

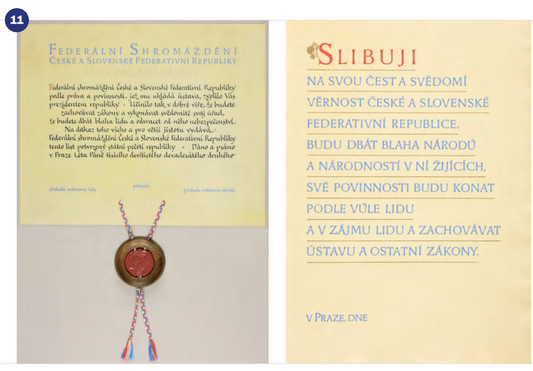

12

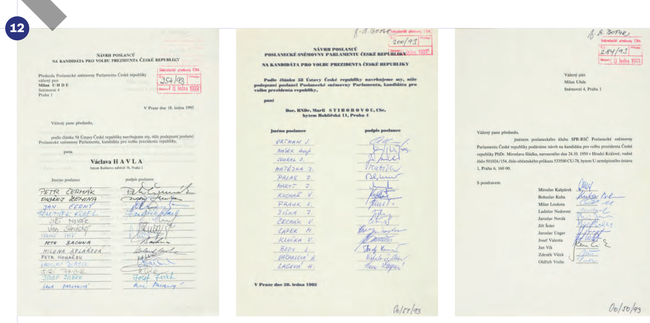

13

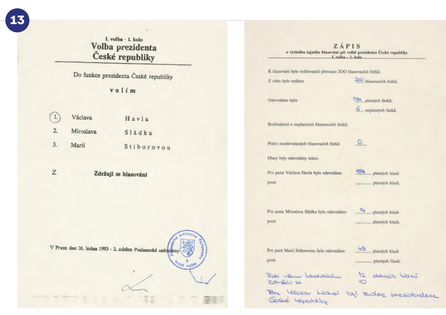

14

15

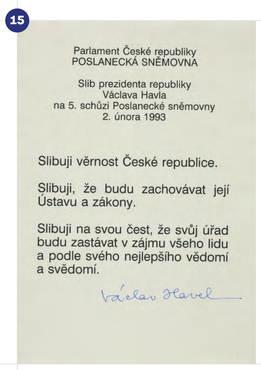

16

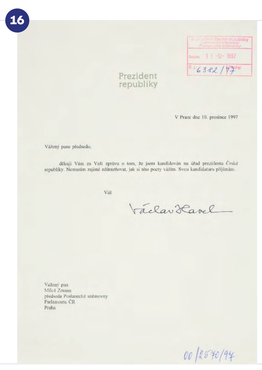

17

18

19

20

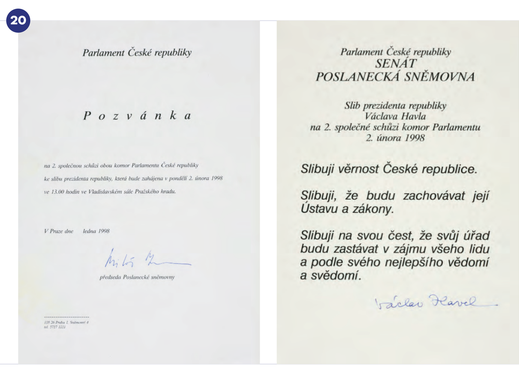

archivní snímky
www.psp.cz/sqw/sloslapos.htm

Václav Klaus

*1941

Po studiu na Vysoké škole ekonomické Václav Klaus působil jako vědecký pracovník Ekonomického ústavu ČSAV. V rámci čistek po nástupu normalizace byl propuštěn a od roku 1971 pracoval jako úředník v ústředí Státní banky československé. V roce 1987 nastoupil do Prognostického ústavu ČSAV.

Politickou kariéru V. Klause odstartovala sametová revoluce. Dne 10. prosince 1989 získal post ministra financí v Čalfově vládě národního porozumění a federálním ministrem zůstal i po prvních svobodných volbách. Byl tak hlavním hybatelem ekonomické transformace.

Koncem roku 1990 se V. Klaus stal předsedou Občanského fóra. Na jaře 1991 stál u zrodu Občanské demokratické strany, kterou vedl až do roku 2002. S ODS vyhrál v roce 1992 parlamentní volby a byl pověřen sestavením české vlády. Jako český premiér se podílel na poklidném rozdělení Československa a vzniku samostatné České republiky. Předsedou vlády byl znovu jmenován po volbách v roce 1996. Vnitrostranická krize ODS ovšem vedla v závěru roku 1997 k rozpadu koalice a pádu vlády. Po předčasných volbách v roce 1998 uzavřela ODS s ČSSD tzv. opoziční smlouvu a Václav Klaus se na příští čtyři roky ocitl v čele Poslanecké sněmovny.

Prezidentem republiky byl Václav Klaus zvolen 28. února 2003 a na další pětileté funkční období opětovně 15. února 2008. Tehdy byl prezident republiky naposledy volen na společné schůzi obou komor parlamentu ve Španělském sále Pražského hradu.

Od odchodu z Hradu roku 2013 působí V. Klaus v liberálně-konzervativním think tanku Institut Václava Klause. Publikoval řadu ekonomických a politických spisů. Jako první v historii samostatné České republiky postupně zastával hned tři významné ústavní funkce: byl předsedou vlády, předsedou Poslanecké sněmovny i prezidentem.

2003

Po prohraných sněmovních volbách v červnu 2002 ohlásilo vedení ODS v čele s předsedou Václavem Klausem, že na prosincovém kongresu téhož roku již nebudou obhajovat své posty. Zároveň V. Klaus oznámil svůj úmysl kandidovat na prezidenta republiky. Volba druhého prezidenta České republiky proběhla na počátku roku 2003. Ve třech volbách konaných ve dnech 15. a 24. ledna a 28. února na společných schůzích obou komor parlamentu ve Španělském sále Pražského hradu se o post hlavy státu ucházelo postupně sedm kandidátů (1). První dvě volby výrazně ovlivnil očividný rozkol mezi jednotlivými uskupeními ve vládní ČSSD, která nebyla zcela jednotná v podpoře svých kandidátů v jednotlivých kolech.

Po zahájení první společné schůze obou komor vystoupil s projevem odcházející prezident Václav Havel, na něhož poprvé v historii českých prezidentských voleb navázali se svými projevy postupně všichni čtyři kandidáti. Dále se poslanci a senátoři na základě hlasování usnesli, že volba prezidenta republiky proběhne tajným hlasováním.

V první volbě sice zvítězil poslanec V. Klaus nad v pořadí druhým předsedou Senátu Petrem Pitharem, nicméně ani v jednom ze tří kol nezískal potřebnou většinu hlasů. To se mu nepodařilo ani v žádném ze tří kol druhé volby, konané 24. ledna, kdy ani 127 hlasů přítomných poslanců a senátorů nestačilo k zisku nadpoloviční většiny. O necelou polovinu méně získala druhá senátorka Jaroslava Moserová (2). Čestný předseda ODS byl nakonec zvolen až ve třetím kole třetí prezidentské volby 28. února 2003, při němž se mu podařilo ziskem nadpoloviční většiny přítomných poslanců a senátorů porazit vládního kandidáta, profesora a bývalého ministra školství Jana Sokola (3). Slavnostní prezidentský slib složil druhý český prezident ve Vladislavském sále do rukou předsedy Poslanecké sněmovny Lubomíra Zaorálka 7. března 2003 (4).

2008

Po vypršení pětiletého prezidentského funkčního období v roce 2008 získal V. Klaus opětovně většinovou podporu poslanců a senátorů ODS pro novou volbu prezidentem (5). Jako protikandidát byl navržen ekonom Jan Švejnar (6). Samotnou volbu zpočátku také provázela nejednotnost poslanců a senátorů ve způsobu hlasování. Nakonec bylo po celodenním jednání na společné schůzi parlamentu ve Španělském sále dne 8. února 2008 rozhodnuto, že volba prezidenta bude probíhat veřejně (7). Následujícího dne však ani po třech kolech volby stále nebyl znám nový prezident. Dostatečný počet hlasů neměl ani jeden z kandidátů (8).

Druhá prezidentská volba proběhla 15. února opět v prostorách Španělského sálu. Těsně před zahájením prvního kola hlasování odstoupila z důvodu nedostatečné podpory kandidátka KSČM a poslankyně Evropského parlamentu Jana Bobošíková (9). V prvním ani druhém kole nebyl zvolen ani jeden ze dvou zbývajících kandidátů, kterými byli dosluhující prezident Klaus a profesor Švejnar (10). Klausovi chyběl k vítězství pouze jeden hlas od poslanců, neboť v Senátu nadpoloviční většinu získal. O novém prezidentovi tak musela rozhodnout třetí volba, uskutečněná po krátké přestávce. V ní nakonec V. Klaus obhájil prezidentský mandát ziskem nadpoloviční většiny hlasů přítomných poslanců a senátorů (11).

Prezidentský slib složil nově zvolený prezident do rukou předsedy Poslanecké sněmovny Miloslava Vlčka 7. března 2008 ve Vladislavském sále (12). Po inauguraci uctil V. Klaus památku Tomáše Garrigua Masaryka na Hradčanském náměstí, vykonal tradiční vojenskou přehlídku na III. nádvoří Pražského hradu, navštívil Svatovítskou katedrálu a zúčastnil se slavnostní recepce v reprezentačních prostorách Hradu (13).

1

Parlament České republiky
Poslanecká sněmovna
2002
4. volební období

Pozvánka

na 4. společnou schůzi obou komor Parlamentu České republiky
k volbě prezidenta republiky, která bude zahájena
v úterý 14. ledna 2003 v 10.00 hodin
ve Španělském sále Pražského hradu.

V Praze dne 14. prosince 2002

Lubomír Zaorálek v. r.
předseda Poslanecké sněmovny

2

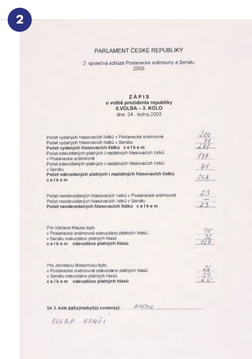

PARLAMENT ČESKÉ REPUBLIKY
2. společná schůze Poslanecké sněmovny a Senátu
2003

ZÁPIS
o volbě prezidenta republiky
II.VOLBA – 3. KOLO
dne 24. ledna 2003

Počet vydaných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně 208
Počet vydaných hlasovacích lístků v Senátu 27
Počet vydaných hlasovacích lístků c e l k e m 235
v Poslanecké sněmovně 154
v Poslanecké sněmovně
Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků 81
v Senátu
Počet odevzdaných platných i neplatných hlasovacích lístků c e l k e m 234

Počet neodevzdaných hlasovacích lístků v Poslanecké sněmovně 23
Počet neodevzdaných hlasovacích lístků v Senátu 23
Počet neodevzdaných hlasovacích lístků c e l k e m 23

Pro Václava Klause bylo
v Poslanecké sněmovně odevzdáno platných hlasů 95
v Senátu odevzdáno platných hlasů 28
c e l k e m odevzdáno platných hlasů 123

Pro Jaroslavu Moserovou bylo
v Poslanecké sněmovně odevzdáno platných hlasů 54
v Senátu odevzdáno platných hlasů 12
c e l k e m odevzdáno platných hlasů 66

Ve 3. kole byl(a)/zvolen(ý/a): NIKOMU
FOLBA KONCI

3

4

Parlament České republiky
POSLANECKÁ SNĚMOVNA
2003
4. volební období

Pozvánka

na 4. společnou schůzi obou komor Parlamentu České republiky
ke složení slibu prezidenta republiky, která bude zahájena
v pátek 7. března 2003 ve 14.00 hodin
ve Vladislavském sále Pražského hradu.

V Praze dne 28. února 2003

předseda Poslanecké sněmovny

Tato pozvánka platí jako vstupenka pro jednu osobu.

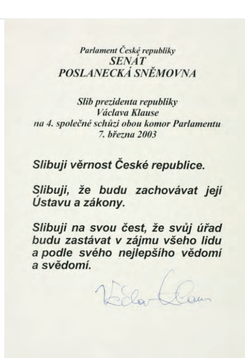

Parlament České republiky
SENÁT
POSLANECKÁ SNĚMOVNA

Slib prezidenta republiky
Václava Klause
na 4. společné schůzi obou komor Parlamentu
7. března 2003

Slibuji věrnost České republice.

Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony.

Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

5

Poslanecký klub ODS

V Praze dne 28.11.2007

Vážený pane předsedo,

podle čl. 58 odst. 1 zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, podle přílohy č. 2 čl. 2 odst. 2 a 3 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny v znění usnesení Poslanecké sněmovny č. 450 z 25.10.2007,

navrhujeme pana Václava K L A U S E
jako kandidáta
na funkci prezidenta České republiky.

Za navrhovatele:
Petr T L U C H O Ř
předseda poslaneckého klubu ODS

Přílohy: podpisové listiny 1 – 3.

Vážený pan
Petr Tluchoř
předseda Volební komise
Poslanecké sněmovny
C D E

VOLEBNÍ KOMISE
POSLANECKÉ SNĚMOVNY
přijato dne 28. 11. 2007

6

Parlament České republiky
POSLANECKÁ SNĚMOVNA
2007
5. volební období

384

Návrh skupiny senátorů
která navrhuje na kandidáta na úřad prezidenta republiky
pana Jana Švejnara

Podle článku 58 odst. 1 zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, podle přílohy č. 2 čl. 2 odst. 2 a 3 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny a podle usnesení Senátu ze dne 31. října 2007 navrhují podepsaní senátoři jako kandidáta na úřad prezidenta České republiky pana Jana Švejnara.

V Praze 18. prosince 2007

Sofie Fischerová v.r.
Petr Pithart v.r.
Jaroslav Sobota v.r.
Jiřina Rippelová v.r.
Josef Vaculík v.r.
Josef Novotný v.r.
Jaromír Sklenář v.r.
Karel Schwarzenberg v.r.
Jaroslav Malinovský v.r.
atd. (Příloha)

7

8

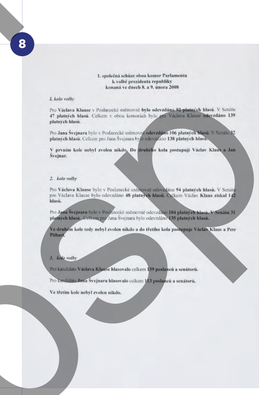

1. společná schůze obou komor Parlamentu
k volbě prezidenta republiky
konaná ve dnech 8. a 9. února 2008

1. kolo volby

Pro Václava Klause v Poslanecké sněmovně bylo odevzdáno 32 platných hlasů. V Senátu 47 platných hlasů. Celkem v obou komorách bylo pro Václava Klause odevzdáno 139 platných hlasů.

Pro Jana Švejnara bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 106 platných hlasů. V Senátu 21 platných hlasů. Celkem pro Jana Švejnara bylo odevzdáno 127 platných hlasů.

V prvním kole nebyl zvolen nikdo. Do druhého kola postupují Václav Klaus a Jan Švejnar.

2. kolo volby

Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 94 platných hlasů. V Senátu pro Václava Klause bylo odevzdáno 48 platných hlasů. Celkem Václav Klaus získal 142 hlasů.

Pro Jana Švejnara bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 104 platných hlasů. V Senátu 21 platných hlasů. Celkem pro Jana Švejnara bylo odevzdáno 125 platných hlasů.

Ve druhém kole tedy nebyl zvolen nikdo a do třetího kola postupují Václav Klaus a Petr Pithart.

3. kolo volby

Pro kandidáta Václava Klause hlasovalo celkem 139 poslanců a senátorů.

Pro kandidáta Jana Švejnara hlasovalo celkem 133 poslanců a senátorů.

Ve třetím kole nebyl zvolen nikdo.

9

Klub KSČM v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR
Sněmovní 4, 118 26 Praha 1
tel. 257 173 73-2, fax 257 173 733

Praha 12. února 2008

Vážený pane předsedo,

klub KSČM navrhuje pro 2. volbu do funkce prezidentky České republiky

paní Ing. Janu Bobošíkovou

S pozdravem

Ing. Pavel Kovářík
předseda Klubu KSČM v PSP

Příloha: podpisový arch s podpisy poslanců KSČM.

Vážený pan
Petr Tluchoř
předseda volební komise PSP
zde

VOLEBNÍ KOMISE
POSLANECKÉ SNĚMOVNY
přijato dne 12. 2. 2008

10

11

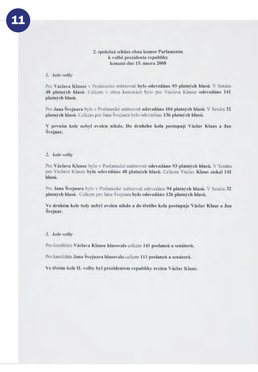

2. společná schůze obou komor Parlamentu
k volbě prezidenta republiky
konaná dne 15. února 2008

1. kolo volby

Pro Václava Klause v Poslanecké sněmovně bylo odevzdáno 93 platných hlasů. V Senátu 48 platných hlasů. Celkem v obou komorách bylo pro Václava Klause odevzdáno 141 platných hlasů.

Pro Jana Švejnara bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 104 platných hlasů. V Senátu 32 platných hlasů. Celkem pro Jana Švejnara bylo odevzdáno 136 platných hlasů.

V prvním kole nebyl zvolen nikdo. Do druhého kola postupují Václav Klaus a Jan Švejnar.

2. kolo volby

Pro Václava Klause bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 93 platných hlasů. V Senátu pro Václava Klause bylo odevzdáno 48 platných hlasů. Celkem Václav Klaus získal 141 hlasů.

Pro Jana Švejnara bylo v Poslanecké sněmovně odevzdáno 94 platných hlasů. V Senátu 32 platných hlasů. Celkem pro Jana Švejnara bylo odevzdáno 126 platných hlasů.

Ve druhém kole tedy nebyl zvolen nikdo a do třetího kola postupují Václav Klaus a Jan Švejnar.

3. kolo volby

Pro kandidáta Václava Klause hlasovalo celkem 141 poslanců a senátorů.

Pro kandidáta Jana Švejnara hlasovalo celkem 111 poslanců a senátorů.

Ve třetím kole II. volby byl prezidentem republiky zvolen Václav Klaus.

12

Opening of the solemn ceremony at 10.00 a.m.

Madame Livia Klausová,
the Chairwoman of the Chamber
of the Deputies of the Parliament of the Czech Republic,
Deputy Chairman of the Senate of the Parliament
of the Czech Republic,
The Prime Minister of the Czech Republic
and Guests of Honour enter

The President of the Czech Republic enters

Antonín Dvořák:
Fanfare from the Fourth Movement
of Symphony No.9 in G major, Op.88

Guard of Honour enters
with the Czech National Flag and the Flag
of the President of the Czech Republic

Opening of the third common session
of both Chambers of the Parliament
of the Czech Republic

Taking of the oath of the President of the Republic

The Czech National Anthem

Address of the President of the Republic

Conclusion of the common session
of both Chambers of the Parliament

Antonín Dvořák:
Fanfare from the Fourth Movement
of Symphony No.9 in G major, Op.88

Guard of Honour with the Czech National Flag
and the Flag of the President
of the Czech Republic departs

Bedřich Smetana:
Fanfares from the opera Libuše

The President of the Czech Republic
and Madame Livia Klausová leave

Conclusion of the solemn ceremony

Vin d honneur
in the State rooms
of the Prague Castle follows

Začátek slavnostního ceremoniálu
v 10.00 hodin

Příchod manželky prezidenta republiky,
předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu
České republiky,
místopředsedy Senátu Parlamentu České republiky
předsedy vlády České republiky
a čestných hostů

Příchod prezidenta republiky

Antonín Dvořák:
fanfáry ze 4. věty 9. symfonie G dur
opus 88

Příchod čestné stráže se státní vlajkou
a s vlajkou prezidenta republiky

Zahájení 3. společné schůze obou komor
Parlamentu České republiky

Slavnostní složení slibu
prezidenta republiky

Státní hymna České republiky

Projev prezidenta republiky

Ukončení společné schůze
obou komor Parlamentu České republiky

Antonín Dvořák:
fanfáry ze 4. věty 9. symfonie G dur
opus 88

Odchod čestné stráže se státní vlajkou
a s vlajkou prezidenta republiky

Bedřich Smetana:
fanfáry z Libuše

Odchod prezidenta republiky a paní Lívie Klausové

Konec slavnostního ceremoniálu

Setkání
v reprezentačních prostorách
Pražského hradu

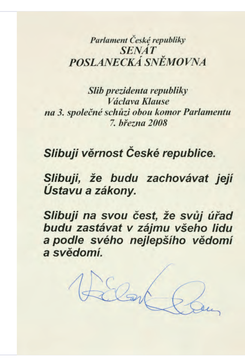

Parlament České republiky
SENÁT
POSLANECKÁ SNĚMOVNA

Slib prezidenta republiky
Václava Klause
na 3. společné schůzi obou komor Parlamentu
7. března 2008

Slibuji věrnost České republice.

Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony.

Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

13

Prezident republiky
a
a paní Lívia Klausová

mají čest pozvat

na přátelské setkání

konané u příležitosti slavnostního složení slibu prezidenta republiky

Španělský sál a přilehlé sály Pražského hradu
pátek dne 7. března 2008 v 11:00 hodin

Příchod hostů Matyáškovou branou
od 10.00 hodin.
Společenské oblečení podmínkou.

Pozvánka platí pro dvě osoby.

Archiv Poslanecké sněmovny
www.psp.cz/kps/

Miloš Zeman

*1944

Po studiu na Vysoké škole ekonomické pracoval v podnikové sféře jako prognostik. Díky svým kritickým textům na adresu normalizačního režimu a systému plánovaného socialistického hospodářství se stal veřejně známým, což se odrazilo i na popularitě Zemanových vystoupení v průběhu listopadových demonstrací v roce 1989. Jako zástupce opozice byl kooptován v lednu roku 1990 do Federálního shromáždění. Vzhledem ke své rétorické pohotovosti se M. Zeman zařadil mezi nejvýraznější tváře parlamentu a přispíval k emancipaci reprezentativního sboru vůči exekutivě. V roce 1993 byl Zeman zvolen předsedou České strany sociálně demokratické. Jeho razantní kritika vlády a polistopadové ekonomické transformace vynesla ČSSD do pozice nejsilnější opoziční strany, což stvrdila v roce 1996 volba M. Zemana do funkce předsedy Poslanecké sněmovny. V roce 1998 se stal po vítězství ČSSD ve volbách předsedou jednobarevné vlády, která, ač závislá na toleranci poslanců ODS, přetrvala celé volební období. V následujících volbách v roce 2002 již nekandidoval. V roce 2003 se neúspěšně ucházel o prezidentský úřad.

V lednu 2013 byl Miloš Zeman v historicky první přímé volbě zvolen prezidentem republiky. Funkci obhájil i v následujících prezidentských volbách v roce 2018. V prezidentském úřadu se odvolával na silný mandát od voličů, jímž se zaštiťoval zvláště v momentech, kdy při výkonu svých kompetencí přehlížel politické poměry v Poslanecké sněmovně. Dělo se tak především v případě jmenování vlády Jiřího Rusnoka, jež nedisponovala sněmovní většinou. Krátce po ústavní změně volby prezidenta se tak zhmotnily námitky a pochybnosti, které upozorňovaly na problematický import přímé volby prezidenta do systému parlamentní formy vlády, zvláště v kombinaci s nezpochybnitelně silnou politickou osobností vybavenou nemalými mocenskými ambicemi.

2013

Poptávka veřejnosti po přímé volbě prezidenta zesílila po nedůstojné parlamentní volbě v roce 2008. I přes varování ústavních právníků a politologů, kteří se obávali polarizace společnosti, schválily na přelomu let 2011 a 2012 obě komory parlamentu návrh vládní koalice na zavedení přímé volby prezidenta České republiky. Prvního kola volby, jehož konání stanovil předseda senátu Milan Štěch na 11. a 12. ledna 2013, se účastnilo devět kandidátů. Do druhého kola volby postoupil Miloš Zeman, dalšího průzkumy favorizovaného kandidáta Jana Fischera odsunul na třetí místo ministr zahraničí Karel Schwarzenberg. Po čtrnácti dnech vypjaté a negativistické kampaně vyhrál druhé kolo Miloš Zeman, přičemž získal o 10 % hlasů více než protikandidát. Inaugurace prvního přímo zvoleného prezidenta České republiky proběhla 8. března 2013 ve Vladislavském sále na společné schůzi obou komor Parlamentu České republiky, kterou svolala předsedkyně Poslanecké sněmovny Miroslava Němcová. Miloš Zeman se svou rodinou vstoupil do areálu Pražského hradu Matyášovou bránou 1. Za přítomnosti vlády a významných hostů 2 zahájila slavnostní schůzi předsedkyně Poslanecké sněmovny M. Němcová 3 a vyzvala M. Zemana ke složení prezidentského slibu do rukou předsedy Senátu Milana Štěcha 4. Po prvním prezidentském proslovu 5 vykonal M. Zeman na nádvoří Pražského hradu vojenskou přehlídku, u které ho doprovázel náčelník generálního štábu Petr Pavel, jeho budoucí nástupce v prezidentském úřadě 6. Na Hradčanském náměstí pak Zeman položil květiny u pomníku Tomáše Garrigua Masaryka 7.

2018

Během prvního prezidentského funkčního období se nenaplnily sliby M. Zemana, že bude prezidentem všech občanů a českou společnost sjednotí. Před další přímou volbou v lednu 2018 byla společnost v otázce výběru nové hlavy státu velmi polarizovaná. Z devíti prezidentských kandidátů postoupil z prvního místa do druhého kola M. Zeman, následován akademikem Jiřím Drahošem. Zatímco mezi Drahošova hlavní volební hesla patřilo *„Slušnost je síla!“*, Zemanovi podporovatelé před druhým kolem voleb zveřejnili v tisku i na billboardech text, který spojoval příliv imigrantů se jménem protikandidáta. Výsledek volby nebyl zdaleka tak jednoznačný jako v roce 2013, avšak nakonec z ní opět vyšel vítězně stávající prezident. Slavnostní schůzi obou komor parlamentu u příležitosti složení slibu prezidenta republiky svolal předseda Poslanecké sněmovny Radek Vondráček na 8. března 2018 do Vladislavského sálu 8. Po složení prezidentského slibu do rukou předsedy Senátu Milana Štěcha a jeho podpisu 9 zazněla česká hymna 10. Při prvním projevu v novém funkčním období pronesl M. Zeman kritiku na adresu veřejnoprávních i některých soukromých médií 11. Svůj nesouhlas s útokem na novináře dali najevo někteří ze zákonodárců, když na protest opustili sál 12. Po skončení schůze byli M. Zeman s manželkou a dcerou uvítáni kardinálem Dominikem Dukou v Chrámu sv. Víta 13, kde se poklonili ostatkům svatého Václava 14.

1

2

3

4
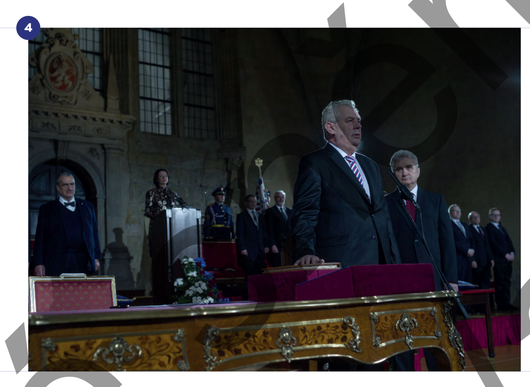

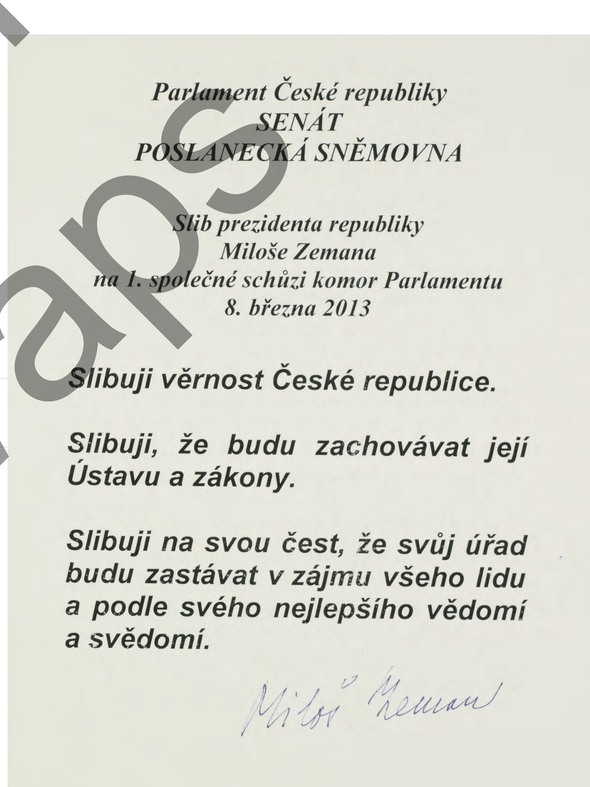

Parlament České republiky
SENÁT
POSLANECKÁ SNĚMOVNA

Slib prezidenta republiky
Miloše Zemana
na 1. společné schůzi komor Parlamentu
8. března 2013

Slibuji věrnost České republice.

Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony.

Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

Miloš Zeman

5

6

7
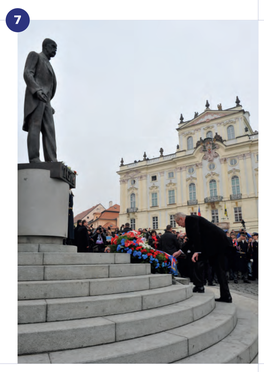

8

Parlament České republiky
Poslanecká sněmovna
2018
8. volební období

Pozvánka

na 1. společnou schůzi obou komor Parlamentu České republiky
ke složení slibu prezidenta republiky, která bude zahájena
ve čtvrtek 8. března 2018 ve 14.00 hodin
ve Vladislavském sále Pražského hradu

V Praze dne 26. února 2018

Radek Vondráček
předseda Poslanecké sněmovny

Tato pozvánka platí jako vstupenka pro jednu osobu a je nepřenosná.
118 26 Praha 1, Sněmovní 4

9
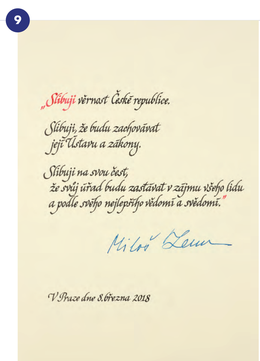

„Slibuji věrnost České republice.

Slibuji, že budu zachovávat její Ústavu a zákony.

Slibuji na svou čest, že svůj úřad budu zastávat v zájmu všeho lidu a podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.“

Miloš Zeman

V Praze dne 8. března 2018

10

11

12
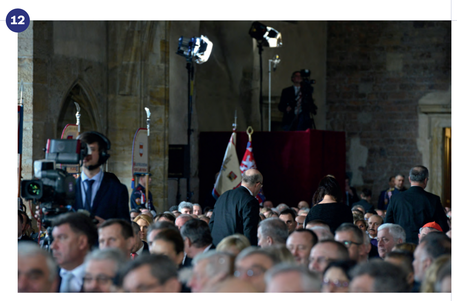

13

14

Archiv Poslanecké sněmovny
www.psp.cz/sqw/psp/archiv